

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему

«Формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку засобами ігрових технологій (на прикладі Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №96 комбінованого типу Харківської міської ради)»»

(тема кваліфікаційної роботи)

Виконав: студент 2 курсу, групи ЗМП-ОПН 23-1мг
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

(код і найменування спеціальності)

_____ / Марина СИЧОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ / Лариса БАКУМЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / Ганна КОРНІЮШ
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

В.о.завідувач кафедри _____ / Наталія БРЮХАНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль _____ / Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____ / Наталія МУРИНОВИЧ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2024 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Освітньо-професійна програма «Освітні, педагогічні науки»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Наталія БРЮХАНОВА
(підпис, ініціали, прізвище)

“27” вересня 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
другого (магістерського) рівня вищої освіти

студентки Сичової Марини Вікторівни _____

1. Тема: «Формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку засобами ігрових технологій (на прикладі Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №96 комбінованого типу Харківської міської ради)»»

затверджена наказом по академії № 4801-5/3346 від «12» жовтня 2024 р.

2. Термін здачі закінченої роботи «27» листопада 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи/проекту:

Об'єкт дослідження - формування комунікативної культури дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження - ігрові технології як засіб формування комунікативної культури дітей дошкільного віку. Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально підтвердити ефективність застосування ігрових технологій у формуванні комунікативної культури дітей дошкільного віку.

4. Зміст роботи/проекту (перелік питань, які належить розробити):

Завдання дослідження: на основі вивчення та аналізу теоретичних джерел дати наукове обґрунтування сутності та специфіки комунікативної культури у дітей дошкільного віку; проаналізувати та виділити основні педагогічні прийоми та методи, що сприяють формуванню комунікативних умінь у дітей дошкільного віку; обґрунтувати потенційні можливості ігрових технологій як оптимального психолого-педагогічного засобу, що сприяє формуванню комунікативних здібностей дітей дошкільного віку; підібрати комплекс психолого-педагогічних діагностичних методик та визначити початковий рівень розвитку комунікативних умінь

у дітей дошкільного віку; розробити комплекс ігрових занять, спрямованих формування комунікативних умінь дітей дошкільного віку; провести дослідно-

експериментальну перевірку формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку засобами ігрових технологій.5.Перелік графічного матеріалу (презентаційний матеріал):

презентація доповіді за результатами дослідження з використанням комп'ютерної презентаційної програми Power point

6. Дата видачі завдання «27» вересня 2024 р.

Керівник

_____ Марина СИЧОВА
(підпис) (ім'я, прізвище)

Завдання прийняв до виконання

_____ Лариса БАКУМЕНКО
(підпис) (ім'я, прізвище)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК виконання кваліфікаційної роботи

№ з/п	Назва етапів роботи та питань, які мають бути розроблені відповідно до завдання	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдань
1	Аналіз психолого-педагогічної літератури, виділення базових понять за темою дослідження, вибір методик досліджень. Обґрунтування актуальності теми дослідження	15.10.2024	виконано
2	Аналіз стану існуючої методики формування комунікативних навичок у дошкільників засобами ігрової діяльності у дошкільному навчальному закладі	30.10.2024	виконано
3	Теоретичне обґрунтування, розробка й часткова експериментальна перевірка методики формування комунікативних навичок у дошкільників засобами ігрової діяльності у дошкільному навчальному закладі №96.	05.11.2024	виконано
4	Аналіз психолого-педагогічної літератури, виділення базових понять за темою дослідження, вибір методик досліджень. Обґрунтування актуальності теми дослідження	15.11.2024	виконано

Студент

_____ Марина СИЧОВА
(підпис) (ім'я, прізвище)

Нормоконтроль

_____ Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Робота містить: 89 с., 1 рис., 8 табл., 30 джерел.

Об'єкт дослідження - формування комунікативної культури дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження - ігрові технології як засіб формування комунікативної культури дітей дошкільного віку.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально підтвердити ефективність застосування ігрових технологій у формуванні комунікативної культури дітей дошкільного віку.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що подальшого розвитку дістали педагогічні умови розвитку комунікативних здібностей у дітей дошкільного віку; з'ясовано особливості розвитку комунікативних здібностей у дітей дошкільного віку; розроблено психолого-педагогічну методику для вихователів закладів дошкільної освіти щодо розвитку комунікативних здібностей у дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності.

У роботі було проведено наукове обґрунтування сутності та особливостей комунікативної культури у дітей дошкільного віку. В результаті цього були виділені основні педагогічні прийоми та методи, які сприяють формуванню комунікативних умінь у дітей дошкільного віку. Також були обґрунтовані потенційні можливості ігрових технологій як оптимального психолого-педагогічного засобу для формування комунікативних здібностей.

Експериментально підтверджено, що використання ігрових методів сприяло розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку і таким чином обґрунтовано доцільність використання розробленої методики.

Розроблена методика може використовуватися для розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

Ключові слова: комунікативні навички, спілкування, комунікативні здібності, ігрова діяльність, формування, розвиток особистості.

ABSTRACT

The work contains 89 p., 1 fig., 8 table, 30 source.

The object of the research is the formation of communicative culture in preschool children.

The subject of the research is the use of play technologies as a means of forming communicative culture in preschool children.

The aim of the research is to theoretically substantiate and experimentally confirm the effectiveness of using play technologies in forming communicative culture in preschool children.

The scientific novelty of the research lies in the further development of pedagogical conditions for the development of communicative abilities in preschool children, the identification of the peculiarities of developing communicative abilities in preschool children, and the development of a psycho-pedagogical methodology for educators in preschool educational institutions regarding the development of communicative abilities in preschool children through play activities.

The research provided a scientific justification of the essence and peculiarities of communicative culture in preschool children. As a result, the main pedagogical techniques and methods that contribute to the formation of communicative skills in preschool children were identified. The potential of play technologies as an optimal psycho-pedagogical tool for developing communicative abilities was also substantiated.

Experimental evidence confirmed that the use of play methods facilitated the development of communicative skills in preschool children, thus justifying the relevance of the developed methodology.

The developed methodology can be employed for the development of communicative skills in preschool children in preschool educational institutions.

Keywords: communicative skills, communication, communicative abilities, play activities, formation, personality development.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	11
1.1. Поняття «комунікативні навички» у психолого-педагогічній літературі.....	11
1.2. Особливості формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.....	17
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	26
2.1. Визначення сутності поняття «гра» та «ігрова діяльність».....	26
2.2. Ігрова діяльність як умова формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.....	30
2.3. Характеристика та аналіз навчально-виховної діяльності дошкільного закладу №101.....	38
2.4. Методика формування комунікативних навичок у дошкільників засобами ігрової діяльності.....	52
Висновки до розділу 2.....	64
РОЗДІЛ 3 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	66
3.1. Визначення рівня сформованості комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку.....	66
3.2. Перевірка ефективності психолого-педагогічної методики формування комунікативних навичок у дошкільників засобами ігрової діяльності.....	71
Висновки до розділу 3.....	74
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сформованість комунікативних умінь є важливим етапом переходу дитини до навчання у школі (М.І. Лісіна, А.Г. Рузська, В.А. Петровський, Г.Г. Кравцов, Є.Є. Шулешко), коли через те, що відсутні елементарні вміння, дитина боїться спілкуватися з ровесниками та дорослими, зростає тривожність, порушується процес навчання загалом. Пріоритетною підставою забезпечення наступності дошкільного та початкової загальної освіти, які є необхідною умовою успішності навчальної діяльності, найважливішим напрямом соціально-особистісного розвитку є розвиток комунікативності.

Однією з важливих дослідницьких завдань залишається пошук засобів соціально-культурного виховання, що пов'язано з розробкою та впровадженням ефективних технологій, за допомогою яких дитина здатна пізнати світ у тих формах діяльності, які йому близькі, доступні та сприяють просуванню у розвитку. Причому вирішальне значення має надаватися провідній діяльності, в якій дитина найбільш повно розкриває свої можливості та найбільш ефективно засвоює соціально-культурний досвід.

Загально визнаним є факт закріплення статусу провідної діяльності дітей дошкільного віку за грою (Л. А. Венгер, Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін). У процесі гри розвиваються духовні та фізичні сили дитини: її увага, пам'ять, уява, емоції, дисциплінованість тощо. Крім того, гра – це своєрідний, властивий дошкільному віку спосіб засвоєння суспільного досвіду. Гра містить величезні виховні можливості, оскільки у ній формуються всі сторони дитини, відбуваються значні зміни у її психіці, підготовуючи перехід до нової, вищої стадії розвитку. Особливо слід зазначити, що у роботі з дошкільнятами гра стає не просто універсальним, а оптимальним психолого-педагогічним засобом, що дозволяє всебічно проводити процес формування комунікативної культури.

Проблема полягає також у тому, що виховний процес, заснований на взаємодії та здійснюваний у ході спілкування вихователя та вихованця, практично

залишає осторонь організоване та цілеспрямоване навчання взаємодії та спілкуванню.

Особливого значення для даної роботи мають праці теоретиків у сфері соціально-культурної діяльності: М.А. Аріарського, Є.І. Григор'євої, М.І. Долженкової, А.Д. Жаркова, Т.Г. Кисельової, Ю.Д. Красильникова, О.Ю. Мацукевич, В.В. Туєва, В.М. Чижикова, Н.Н. Ярошенко та ін.

Важливими для нашого дослідження є наукові розробки в галузі ігрової діяльності дошкільнят зарубіжних та вітчизняних вчених: Ф. Бойтендайка, П.П. Блонського, К. Бюлера, Л.С. Виготського, К. Гроса, В.В. Зеньковського, Д.А. Колоцца, Г. Компере, Н.А. Короткової, А.Н. Леонт'єва, Н.Я. Михайленко, В. Штерна, Д.Б. Ельконіна та ін.

Проте, незважаючи на наявність численних робіт, присвячених проблемам комунікативної культури, спеціального дослідження щодо проблеми формування комунікативної культури дошкільнят засобами ігрових технологій не проводилося.

Таким чином, виявлено такі протиріччя між:

- актуалізацією проблематики комунікативної культури у структурі загальної культури особистості дошкільнят та недостатньою розробленістю теоретико-методологічних та технологічних основ формування комунікативної культури;
- зростаючими вимогами життя до здатності взаємодії дошкільнят з іншими людьми та низьким рівнем сформованості у них комунікативної культури;
- наявністю емпіричного досвіду застосування ігрових технологій у формуванні комунікативної культури дошкільника та відсутністю наукового підходу до вирішення даної проблеми.

Актуальність проблеми, а також виявлені протиріччя визначили проблему: якими є соціально-культурні умови, що сприяють формуванню комунікативної культури дошкільнят засобами ігрових технологій.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально підтвердити ефективність застосування ігрових технологій у формуванні комунікативних навичок дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження - формування комунікативних навичок дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження - ігрові технології як засіб формування комунікативних навичок дітей дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що застосування ігрових технологій підвищить рівень розвитку комунікативних умінь взаємодії з однолітками в дітей дошкільного віку.

Відповідно до предмета, мети та гіпотези були поставлені такі **завдання**:

1. На основі вивчення та аналізу теоретичних джерел дати наукове обґрунтування сутності та специфіки комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

2. Проаналізувати та виділити основні педагогічні прийоми та методи, що сприяють формуванню комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

3. Обґрунтувати потенційні можливості ігрових технологій як оптимального психолого-педагогічного засобу, що сприяє формуванню комунікативних навичок дітей дошкільного віку.

4. Підібрати комплекс психолого-педагогічних діагностичних методик та визначити початковий рівень розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

5. Розробити комплекс ігрових занять, спрямованих формування комунікативних навичок дітей дошкільного віку.

6. Провести часткову експериментальну перевірку формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку засобами ігрових технологій.

Методологічною основою дослідження є положення філософської антропології, філософії культури, філософії комунікації, філософії інформації.

Теоретична основа дослідження:

— основні положення діяльнісного підходу в дослідженні спілкування та міжособистісних відносин людей різних вікових груп (Г.М. Андрєєва, А.А. Бодальов, А.В. Коломінський, А.М. Леонт'єв, М.І. Лісіна, А.В. Петровський, А.Г. Ружька, С.Л. Рубінштейн, Є.О. Смирнова та ін);

– фундаментальні психолого-педагогічні праці з питань розвитку дитини-дошкільника та сучасні підходи до проблеми розвитку спілкування та гри у дошкільному віці (Л.І. Божович, Л.С. Виготський, А.В. Запорожець, Д.І. Фельдштейн, Д.Б. Ельконін та ін);

– дослідження в галузі ігрової діяльності дошкільнят (М.А. Панфілова, О.В. Солнцева, Д.Б. Ельконін, А.П. Усова та ін);

– про провідну роль діяльності та спілкування у розвитку особистості (Б.Г. Ананьєв, А.В. Запорожець, А.М. Леонтьєв, М.І. Лісіна, В.А. Петровський, С.Л. Рубінштейн).

Методи дослідження: теоретичні (аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури), емпіричні (педагогічне спостереження, аналіз продуктів діяльності), кількісний та якісний аналіз даних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що подальшого розвитку дістали педагогічні умови розвитку комунікативних здібностей у дітей дошкільного віку; з'ясовано особливості розвитку комунікативних здібностей у дітей дошкільного віку; розроблено психолого-педагогічну методику для вихователів закладів дошкільної освіти щодо розвитку комунікативних здібностей у дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані в ході дослідження дані дозволяють ефективно застосовувати ігрові технології у формуванні комунікативної культури дітей дошкільного віку і служити основою вдосконалення процесу формування комунікативної культури особистості в цілому. Матеріали дослідження можуть використовуватися при розробці комплексної програми для розвитку комунікативних навиків у дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти, в закладах додаткової освіти, у системі підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері освіти.

Практичний етап здійснювався на базі Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №96 комбінованого типу Харківської міської ради».

Структура роботи: 89 с., 1 рис., 8 табл., 30 джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1

ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Поняття «комунікативні навички» у психолого-педагогічній літературі

Життя кожної людини буквально пронизане контактами з іншими людьми. Потреба в спілкуванні є однією з найважливіших потреб людини. Спілкування - це головна умова та основний спосіб життя людини. Тільки у спілкуванні та у відносинах з іншими людьми може відчувати і зрозуміти саму себе, знайти своє місце у світі [12].

Дослідження психолого-педагогічної літератури вказує на те, що проблема спілкування є однією з сучасних проблем, які виникають у педагогіці. Потреба в спілкуванні, на думку Л.І. Божович, несе в собі початкову силу, спонукає психічний розвиток дитини, розвивається разом з нею, є базою для розвитку інших її соціальних потреб. Спілкування предмет вивчення багатьох наук. Психологічні засади спілкування розроблялися у дослідженнях А.Б. Добровича, О.М. Ільїна, О.М. Леонтєва, М.І. Лісіної, А.Г. Рузької та інших. Педагогічні основи спілкування відбилися у роботах О.О. Бодальова, В.О. Кан-Калика, А.Т. Курбанової, Ф.М. Рахматуліної та ін.

Б.Г. Ананьєв розглядав спілкування, як специфічний вид діяльності, через яку людина будує свої відносини з іншими людьми. Є.П. Ільїн визначає спілкування, як специфічний вид комунікації, пов'язаний з психічним контактом між реальними суб'єктами і приводить до їхнього взаємовпливу, взаємопереживань і взаєморозуміння.

Розвиток особистості, становлення її життєдіяльності перебуває у прямій залежності від соціального оточення, в якому вона живе та розвивається. Взаємодіючи з іншими людьми, дитина задовольняє одну з найважливіших

соціальних потреб – потреба у спілкуванні [3]. Про вирішальну роль спілкування у психічному розвитку дитини говорив Л.С. Виготський, який підкреслював, що психологічна природа людини представляє сукупність людських відносин, перенесених всередину й ставших функціями особистості та формами її структури.

Загальноприйняте розуміння спілкування як комунікативної діяльності. Спілкування як комунікативна діяльність розглядається у працях Г.М. Андрєєвої, О.О. Бодальова, О.В. Запорожця, О.О. Леонтєєва, М.І. Лісіної, А.В. Петровського, Д.Б. Ельконіна. Психологи М.І. Лісіна, Т.А. Рєпіна, А.Г. Рuzська розглядають «спілкування» та «комунікативну діяльність» як синоніми. М.І. Лісіна зазначає, що розвиток спілкування дошкільнят з однолітками, як і з дорослими, постає як процес якісних перетворень структури комунікативної діяльності.

За думкою Л.В. Скитської, комунікативне спілкування є процесом взаємодії між людьми, який призводить до змін у структурі комунікативної діяльності, під час якого встановлюються особистісні відносини та пізнається інша людина. Цей процес дозволяє досягти високого рівня співчуття, співучасті, співпереживання та взаєморозуміння між партнерами. Він здійснюється за допомогою усвідомленого, раціонально оформленого мовного обміну інформацією та безпосереднього емоційного контакту між людьми.

Комунікативне спілкування неможливе без встановлення особистісної взаємодії та взаємного розуміння між людьми. У процесі спілкування формуються відносини між суб'єктами, оскільки кожен учасник є активним суб'єктом, який висловлює своє ставлення до іншої людини та сприймає ставлення партнера до себе. Обмін інформацією відбувається через зміст мовлення, тон голосу, жести, поставу та міміку.

Розрізняють кілька форм комунікації: вербальні та невербальні; зовнішні та внутрішні. У вербальній комунікації використовуються слова як символи, тоді як невербальна комунікація передає інформацію через міміку, жести та погляди. Вербальна комунікація поділяється на усну та письмову форми. Усна комунікація є найефективнішою, оскільки привертає та утримує увагу отримувача інформації і дозволяє отримувати зворотний зв'язок. Однак, усна комунікація не дає

відправнику повного контролю над змістом повідомлення. З іншого боку, письмова комунікація забезпечує більш точну передачу інформації та її збереження в незмінному вигляді протягом тривалого часу, що є важливим для контролю виконання завдань.

Невербальна або немовна комунікація менш досліджена, ніж вербальна комунікація. Часто жести передають інформацію більш достовірно, оскільки вони виражаються безсвідомо та мимовільно. При передачі інформації лише 7% залежить від слів (вербальної комунікації), 30% виражається через звучання голосу (тон, інтонація і т.д.), а понад 60% передається за допомогою різних невербальних каналів, таких як погляд, жести, міміка, поза та автоматичні реакції.

Спілкування є основною потребою людини, оскільки воно сприяє розумінню себе та навколишнього світу. Здатність людини до комунікації визначається в психолого-педагогічних дослідженнях Г.М. Андреевої як комунікативність. Для того, щоб мати комунікативність, людина повинна опанувати певні комунікативні вміння. Г.М. Андреева вважає, що комунікативні вміння – це комплекс усвідомлених комунікативних дій, заснованих на високій теоретичній та практичній підготовленості особистості, що дозволяє творчо використовувати знання для відображення та перетворення дійсності [23].

А.В. Мудрик визначає комунікативні вміння як набір навичок, пов'язаних з адекватним регулюванням своєї поведінки та розумінням психології людини. Ці вміння включають здатність обирати відповідну інтонацію та жести, здатність розуміти інших людей, співпереживати, вміння поставити себе на їхнє місце, передбачити їхню реакцію та обирати найвідповідніший спосіб звернення для кожного співрозмовника.

Н.Г. Казанський та Т.С. Назаров визначають комунікативні вміння як систему прийомів, що дозволяють людині свідомо й самостійно, з відповідною якістю та вчасно вступати у взаємодію з іншими людьми, використовуючи як вербальні, так і невербальні засоби.

Таким чином, комунікативне вміння означає здатність спілкуватися з людьми, тобто здатність людей взаємодіяти, співпереживати, розуміти та впливати

один на одного. Організація будь-якої діяльності, включаючи комунікативну, потребує певних навичок. Якщо вміння - це здатність виконувати дії відповідно до певних правил (при цьому дія ще не автоматизована), то комунікативна навичка - це усвідомлені комунікативні дії суб'єктів (на основі знання структурних компонентів умінь та комунікативної діяльності) та їх здатність до правильної організації поведінки та керування нею відповідно до комунікативних завдань.

Комунікативні вміння, на думку А.О. Максимової, є складними вміннями високого рівня, які включають три групи умінь:

- інформаційно-комунікативні (уміння вступати у процес спілкування, орієнтуватися у партнерах та ситуаціях, співвідносити засоби вербального та невербального спілкування);

- регуляційно-комунікативні (уміння узгоджувати свої дії, думки, настанови з потребами партнерів зі спілкування; вміння довіряти, допомагати та підтримувати їх; застосовувати індивідуальні вміння під час вирішення спільних завдань, і навіть оцінювати результати спільного спілкування);

- афективно-комунікативні (уміння ділитися своїми почуттями, інтересами, настроєм з партнерами по спілкуванню; виявляти чуйність, співпереживання, турботу; оцінювати емоційну поведінку один одного).

Комунікативні навички можна розуміти як вміння людей автоматично та безсвідомо організовувати комунікацію в різних галузях та ситуаціях спілкування. Навичка, у свою чергу, є результатом повторення і формування умінь до такої міри, коли вони стають автоматизованими. Саме ця автоматичність, або відсутність свідомого регулювання, відрізняє комунікативні навички від комунікативних умінь. Іншими словами, навичка - це наступний ступінь розвитку комунікації після формування умінь.

Спілкування завжди спрямоване на іншу людину. Для визначення, чи є той чи інший вид взаємодії спілкуванням, можна спиратися на такі чотири критерії, виділені О.О. Бодальовим.

Перший критерій: спілкування передбачає наявність уваги та інтересу до іншої людини, оскільки ці елементи є необхідними для будь-якої форми взаємодії.

Другий критерій - спілкування не обмежується простим байдужим сприйняттям іншої людини, а завжди супроводжується емоційним ставленням до неї.

Третім критерієм спілкування є наявність ініціативних актів, спрямованих на привернення уваги партнера до себе.

Четвертим критерієм спілкування є чутливість особи до відношення, яке партнер виявляє до неї.

У психолого-педагогічній літературі Г.М. Андрєєва вказує на те, що спілкування має три взаємопов'язані та взаємозумовлені аспекти: комунікативну, інтерактивну та перцептивну. Комунікативна сторона спілкування, або комунікація в широкому розумінні, включає обмін інформацією між спілкуючимися особами. Вона охоплює всі аспекти, такі як цілі, мотиви, засоби та стимули спілкування, а також вміння чітко висловлювати думки, аргументувати свої позиції та аналізувати висловлювання.

Інтерактивна сторона спілкування включає організацію взаємодії між спілкуючимися особами, що охоплює обмін знаннями, ідеями та діями. Вона також враховує співвідношення раціональних та емоційних аспектів спілкування, самоорганізацію спілкування, вміння проводити бесіду, формулювати вимоги, заохочувати співрозмовника та вміння спілкуватися в конфліктних ситуаціях.

Перцептивна сторона спілкування відображає процес сприйняття та осмислення один одного учасниками комунікації, а також формування взаєморозуміння на цій основі. Вона включає поняття емпатії, рефлексії, саморефлексії, вміння слухати та чути, правильно інтерпретувати інформацію та розуміти підтексти. Перцептивна сторона спілкування є однією з найважливіших та необхідних компонентів комунікації, оскільки ефективність спілкування залежить від правильного сприйняття, оцінки та взаєморозуміння між партнерами.

Сприйняття та оцінка один одного у людей залежать від різних факторів. Наприклад, дослідження показали, що діти переважно сприймають зовнішність, такі як одяг та зачіска, а також наявність виразних факторів. Вони також краще розпізнають емоційні стани за виразом обличчя, ніж за жестами.

Спираючись на концепцію спілкування, яку розробила Г.М. Андрєєва, можна визначити комплекс комунікативних навичок, оволодіння якими сприяє розвитку особистості, здатної до ефективного спілкування. Дослідниця виділяє такі види умінь [27]:

- міжособистісна комунікація;
- міжособистісна взаємодія;
- міжособистісне сприйняття.

Складовими комунікативних умінь є:

- вміння слухати іншу людину;
- передавати інформацію та приймати її з потрібним змістом;
- вміння розуміти іншого;
- співпереживати, співчувати;
- адекватно оцінювати себе та інших;
- приймати думку іншого;
- вміння вирішувати конфлікт;
- взаємодіяти з членами колективу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що комунікативні навички відіграють значну роль у розвитку та формуванні особистості дитини: дитина росте та розвивається в соціумі, і саме комунікативні навички дозволяють їй адаптуватися та повноцінно жити в суспільстві. Дитина, яка не володіє навичками спілкування з людьми, може почуватися невпевнено та незручно в житті. Розвиток комунікативних навичок сприяє формуванню здатності до ефективного спілкування та успішної взаємодії з оточуючими. Починати формувати комунікативні навички ефективніше у дітей дошкільного віку. Проблеми розвитку комунікації набувають особливої актуальності у старшому дошкільному віці, оскільки цей період вважається сенситивним з точки зору психологів та педагогів, тобто «максимально чутливий і має сприятливі умови для формування певної здатності або типу діяльності організму».

1.2. Особливості формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку

Спілкування, як відомо, є першим видом соціальної взаємодії. Спочатку воно виникає шляхом спостереження і наслідування в аналогічних ситуаціях, а потім розвивається через вербальне навчання та отримання словесних інструкцій [22]. Цей процес допомагає дитині набути основний життєвий досвід. Онтогенетичний розвиток спілкування у дітей дошкільного віку можна умовно поділити на п'ять основних етапів:

1. Від народження до 2-3 місяців - контактне спілкування, що служить засобом задоволення потреб. Засобами спілкування виступають міміка та жестикуляція.

2. Від 2-3 до 8-10 місяців - пізнавальне спілкування (початковий етап), пов'язані з появою потреб у нових враженнях.

3. Від 8-10 до 1,5 років – вербально-невербальне спілкування, що задовольняють когнітивні потреби. Засобами спілкування є мова.

4. Від 1,5 до 3 років – зароджується ділове та ігрове спілкування, пов'язане з предметною та ігровою діяльністю.

5. Вік від 3 до 6-7 років - ділове та особистісне спілкування. Розвиток свободи вибору способів спілкування відбувається через формування сюжетно-рольового спілкування, що розкривається під час участі у сюжетно-рольових іграх [22].

Дослідження, проведені під керівництвом М.І. Лісіної [27], виявили, що генезис спілкування з однолітками у ранньому та дошкільному віці пройшов кілька етапів. У віці 1-1,5 років діти сприймають однолітків як фізичні об'єкти. Під час спілкування з дорослими на цьому етапі вони починають використовувати мову як засіб комунікації (наприклад, "Дай", "Хочу", "Треба"). У віці 1,5-2 років діти починають звертати увагу на однолітків і використовувати жести, емоції та звуки для спілкування з ними. У віці 3-4 років одноліток стає співучасником спільної діяльності, але його індивідуальність залишається непомітною для партнера. У 4-5 років діти розглядають однолітка як рівного, з ким можна порівняти себе. Від 5 до

7 років дитина починає сприймати однолітка як індивідуальну особистість. Виникає гострий інтерес до товаришів, проявляється у формі активного наслідування та прагнення до змагань. У цей період дорослі втрачають свою важливість у сприйнятті дитини.

Спілкування з однолітками впливає на формування уявлення про інших людей, а цим самим формується уявлення про себе (згідно з М.І. Лісіною) [27]. Цей процес супроводжується зміною змісту спілкування, мотивації, комунікативних навичок і вмінь. Одним із компонентів психологічної готовності до навчання у школі є комунікативна компетентність [23].

Виражена потреба у спілкуванні з однолітками виникає у середньому дошкільному віці і з часом лише посилюється [28]. А.В. Мудрик пояснює цю особливість наступним чином:

- спілкування з однолітками надзвичайно важливе джерело інформації, за допомогою якого діти дізнаються багато речей, про які не говорять їм дорослі;
- групова гра та інші форми спільної діяльності сприяють розвитку необхідних навичок соціальної взаємодії, вміння підкорятися колективній дисципліні, а також здатності відстоювати свої права;
- свідоме усвідомлення групової власності, солідарності та товариської взаємодопомоги сприяє виникненню в дитини почуття добробуту і стійкості. Цей специфічний вид емоційного контакту забезпечує позитивне самопочуття та стабільність у її взаємодії з оточуючими [22].

У цьому самому віці виникає потреба у дитини у визнанні та повазі з боку однолітків, і збільшується кількість конфліктів, де виявляються заздрість, ревності та образа на однолітків [7]. Варто зауважити, що старший дошкільний вік характеризується активною взаємодією з однолітками. Наприклад, у працях Ж. Піаже особлива увага приділяється одноліткам як важливому фактору та необхідній умові соціального та психологічного розвитку дитини [27].

Я.А. Коломенський вважає, що найефективніше розвиваються механізми міжособистісного сприйняття та розуміння, такі як емпатія, рефлексія та ідентифікація, саме в суспільстві однолітків - дошкільнят. Ці механізми є основою

для формування позитивних особистісних якостей, таких як співчуття, співпереживання, підтримка та почуття справедливості. Дитина починає усвідомлювати, що інші діти так само, як і вона, мають свої стійкі переконання та погляди, на які слід звертати увагу та які треба враховувати [23]. Виникає зацікавленість особистості в однолітках, незалежно від їх конкретних дій. Однак, конкурентно-змагальний аспект у взаєминах все ж таки зберігається [11].

У більшості дітей до кінця старшого дошкільного віку виникає природне й безкорисливе бажання допомагати одноліткам, дарувати їм подарунки або йти на компроміс. Вони стають емоційно залученими до діяльності однолітків. Для них важливо знати, що робить і як проявляє себе одноліток (наприклад, які ігри він грає, що малює, які книжки читає), і цей інтерес базується на цікавості до самої особистості однолітка. Таким чином, можна зробити висновок, що дії старших дошкільнят спрямовані як на отримання позитивної оцінки від дорослих, так і на взаємну взаємодію з однолітками [2]. У цьому віці починають формуватися стійкі вибіркові уподобання між дітьми. Утворюються невеликі групи (2-3 особи), в яких проявляються відкритість та довіра у поведінці та взаєминах. Дошкільнята прагнуть ділитися своїми думками та уподобаннями, що свідчить про необхідність розвитку комунікативних навичок та створення умов для міжособистісного спілкування та взаємодії між дітьми саме в старшому дошкільному віці.

У дітей віком 5-6 років спостерігається особлива чутливість до мовних явищ. Вони виявляють зацікавленість у розумінні свого мовного досвіду та вирішенні комунікативних завдань (Є.І. Негневицька, З.М. Нікітенко, Є.А. Ленська, В.І. Верищагіна та ін.) [28].

Процес засвоєння мови у дітей проявляється особливою активністю, що виявляється у формуванні нових слів та зміні існуючих [4]. Саме тому цей період дошкільного віку є найсприятливішим для опанування не лише мовної культури, але й формування культури спілкування. Від цього безпосередньо залежать комунікативні навички, які виявляються у вмінні висловлювати свої думки, почуття та емоції партнерам у спілкуванні. Сформованість культури спілкування за Г.А. Урунтаєвою [27], подана у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Формування навичок культури спілкування

Вік дітей	Набуті навички
2-3 роки	Вітаються та прощаються з дорослими та однолітками, вживають слова, що виражають прохання, подяку (дякую, будь ласка). Називають по імені та по батькові вихователів, виявляють увагу, співчуття до однолітків (діляться іграшками, поступаються), відгукуються на прохання іншої дитини, допомагають їй.
3-4 роки	Дякують дорослому, однолітку за надану допомогу, увагу. Висловлюють прохання словами, викладають її зрозуміло. Звертаючись до однолітка, називають його на ім'я, дивляться на нього, уважно слухають відповідь, розмовляють один з одним у привітній формі. Дотримуються елементарних правил поведінки: поводяться спокійно, не кричать, не заважають оточуючим.
5-6 років	Говорять спокійно, з повагою; дбайливо ставляться до дорослих, їх праці та відпочинку, охоче виконують прохання та доручення дорослих. Виконують правила поведінки у групі без вихователя. Доброзичливо нагадують одноліткам про правила поведінки. У громадських місцях поводяться стримано, не привертають зайвої уваги, розмовляють не голосно.
6-7 років	Закріплюються навички поведінки у громадських місцях, навички спілкування з дорослими та дітьми.

У різних вікових категоріях включення дітей у різні форми взаємодії передбачає активне взаємне спілкування, що базується на діалозі [22].

Діалогічна мова є формою соціального впливу, яка необхідна для обміну думками та враженнями між кількома людьми. Для дошкільнят діалог є складним, оскільки вимагає швидкого мовного реагування. Обдумування власних висловлювань відбувається одночасно зі сприйняттям мови співрозмовника, що ускладнює процес спілкування. Компоненти діалогічного мовлення [19]:

1. Мовні:

- слухати та правильно розуміти думки співрозмовника;
- формулювати своє судження у відповідь;
- задавати питання;
- правильно висловлювати свою думку за допомогою мови;
- міняти за думками співрозмовника тему мовної взаємодії;
- підтримувати певний емоційний тон;
- стежити за правильністю мовної форми;
- слухати свою мову та контролювати її нормативність.

2. Мовного етикету:

- вступати в розмову (знати, коли і як можна розпочати розмову зі знайомими та з незнайомими людьми);
- підтримувати та завершувати спілкування (чути і слухати, проявляти ініціативу, перепитувати, доводити свою точку зору, висловлювати своє ставлення до предмета розмови, порівнювати, наводити приклади, заперечувати, оцінювати);
- звертатися до співрозмовника: знайомство, вітання, запрошення до розмови, привернення уваги, прохання, скарга, співчуття, схвалення, привітання, подяка, прощання та ін.

3. Невербальні вміння:

- доречно використовувати міміку, жести, позу;
- розуміти емоції співрозмовника.

Полілогічне мовлення передбачає вміння брати участь у колективній розмові.

Вона вимагає додаткових умінь:

- спілкуватися для планування спільної діяльності;
- обговорювати загальні теми;
- стримувати бажання висловитись;
- знаходити місце власної репліки у спільній розмові;
- стежити за темою, не втрачати суть розмови.

Монологічна мова представляє собою форму мовлення, в якій думка розгортається послідовно та логічно у вигляді зв'язного висловлювання, і його

зміст зрозумілий з контексту. Монолог, як складова частина спілкування, потребує розвитку вміння самостійно обирати тему, визначати зміст своєї розповіді, підбирати форму висловлювання та використовувати вербальні та невербальні засоби виразності, щоб зацікавити та утримувати увагу слухачів.

Для ефективного спілкування використання різних форм зв'язного мовлення вимагає наявності розширеного словникового запасу, володіння граматично правильною мовою, здатності до виразного вимовляння та використання різноманітних засобів емоційної та лексичної виразності [12].

Вихователі в процесі педагогічної роботи у сфері комунікації з дітьми враховують їх вікові особливості, одночасно реалізуючи відповідні завдання. Проте важливо зазначити, що спілкування дошкільнят неможливе без участі дорослого. Вчення психолога та педагога О.М. Леонтьєва показує, що протягом перших семи років життя діти поступово розвиваються через чотири форми спілкування з дорослими: ситуативно-особистісна, ситуативно-ділова, внеситуативно-пізнавальна та внеситуативно-особистісна. [27].

Від народження до двох місяців формується форма спілкування, яка називається ситуативно-особистісною або безпосередньо-емоційною. У цій формі спілкування близький дорослий виступає партнером, який забезпечує виживання дитини та задовольняє її первинні потреби. Основною потребою є потреба у доброзичливому відношенні з дорослим. Центральним мотивом є доросла особистість, яка стає об'єктом пізнання та діяльності, а також джерелом активної ласки та уваги. Засобами спілкування в цій формі виступають експресивно-мімічні операції.

У віці від двох до шести місяців виникає форма спілкування, яка називається ситуативно-діловою або предметно-дієвою. У цій формі спілкування дорослий виступає партнером, причому активна взаємодія відбувається під час спільної предметної діяльності з дитиною. Провідна потреба доповнюється співпрацею. Мотивація для спілкування полягає в тому, що дорослий тепер сприймається дитиною як партнер гри і зразок для наслідування (діловий дорослий). Засобами спілкування в цій формі виступають предметно-дійові операції.

У віці 3-4 років виникає форма спілкування, яка називається внеситуативно-пізнавальною. У цій формі спілкування дорослий залишається партнером, але тепер дитина також проявляє самостійну діяльність у вивченні навколишнього світу. Провідна потреба полягає в потребі в доброзичливому ставленні та співпраці, а також в додатковому елементі - повазі. Мотивація для спілкування також змінюється, і тепер дорослий сприймається дитиною як ерудит і джерело знань (пізнавальний дорослий). Засобами спілкування в цій формі виступають мовні операції.

У віці 5-6 років виникає форма спілкування, яку можна назвати внеситуативно-особистісною. У цій формі спілкування дитина самостійно пізнає соціальний світ, одночасно здійснюючи теоретичне та практичне пізнання. Провідна потреба у спілкуванні залишається такою ж, як у внеситуативно-пізнавальній формі, але основну роль відіграє прагнення до співпереживання і взаєморозуміння. Мотивація для спілкування полягає в тому, що дорослий сприймається як цілісна особистість зі знаннями, вміннями та соціально-моральними нормами (доросла особистість). Основним засобом спілкування залишається мова, тобто взаємодія між дорослим і дитиною відбувається через діалог. Ця форма спілкування має велике значення для розвитку особистості дитини, оскільки саме тут вона може застосовувати отримані знання на практиці у різних сферах діяльності, вчиться моральним нормам та культурі спілкування.

Таким чином, протягом перших семи років життя дитина займається комунікативною діяльністю у двох формах: спілкування з іншими дітьми та спілкування з дорослими. Кожна з цих форм взаємодії взаємодіє з іншою і доповнюється, що дозволяє дитині отримати необхідні знання та навички, включаючи комунікативні. У формі спілкування дитина-дитина діти утверджують свій власний досвід, переймають досвід розмовного партнера шляхом наслідування та використовують вербальну та невербальну комунікацію. В цей період формуються три основні стратегії взаємодії: конкуренція, співробітництво та пристосування. Розвиваються комунікативні навички, такі як доброзичливе ставлення до співрозмовника, встановлення партнерського діалогу, співпраця,

особисте ставлення до себе та інших, а також знання норм і правил етикету, які необхідно використовувати у спілкуванні.

У формі спілкування між дитиною та дорослим, головною метою дорослого є підтримка розвитку вмінь та навичок дитини, посилення її бажання вступати в контакт з оточуючими, організація ефективного спілкування, ініціювання та підтримка розмови, уміння слухати та розуміти співрозмовника. Також важливо розвивати навички емоційного співпереживання, адекватного вирішення конфліктних ситуацій, закріплювати норми та правила мовного етикету, а також розширювати словниковий запас дитини за допомогою різноманітних засобів та методів для забезпечення повноцінної комунікації.

У дитини дошкільного віку спостерігається тенденція наслідувати поведінку дорослих, вона намагається бути схожою на них. Відсутність необхідних комунікативних навичок може створювати труднощі у спілкуванні з однолітками та дорослими. Це може проявлятися у збільшеній тривозі, замкнутості, нерішучості та сором'язливості під час спілкування. Дитина може мати проблеми у висловленні власної точки зору та негативно ставитися до спілкування. Крім того, якщо дитина мало спілкується, пасивна і не вміє організувати спільну діяльність та спілкування, це може призвести до відмови однолітків приймати її [22].

Висновки до розділу 1

Аналіз досліджень щодо проблеми спілкування показує, що, незважаючи на певні відмінності в підходах авторів, вчені виявили багато спільних та подібних поглядів. Одним із головних положень є визнання важливості ролі спілкування у формуванні та становленні особистості. У психології сформулювалися кілька підходів до феномену спілкування, і хоч вони мають відмінності, все ж мають спільне переконання про нерозривність спілкування та діяльності. Важливо відзначити, що комунікативні навички є важливою передумовою для розвитку людської особистості і виявляються у процесі спілкування та взаємодії з іншими людьми.

Ефективніше починати формувати комунікативні навички у дітей дошкільного віку. Проте завдання розвитку комунікативних навичок у дитини дошкільного віку не обмежується простим засвоєнням мовних фактів, які вона почує, та вмінням висловлювати свої думки словами. Важливо навчити дитину не тільки відповідати на запитання дорослого, але й самостійно їх ставити, ініціювати висловлювання, встановлювати взаємодію, будувати довірливі, особистісні та емоційно позитивні контакти з оточуючими, ввічливо дискутувати та підтримувати змістовну розмову.

У дошкільному віці відбувається один із найважливіших етапів комунікативного розвитку дитини - розширення кола спілкування. Крім світу дорослих, дошкільник відкриває для себе світ однолітків. Він розуміє, що інші діти є такими ж, як він сам. Це, як говорять психологи, прояв ідентифікації з однолітками («він такий самий, як я»), що суттєво змінює ставлення як до однолітка, так і до себе. Якщо на ранніх етапах дитина просто існувала поряд з однолітком, то в дошкільному віці вони потрапляють у загальний комунікативний простір. Вихователь у спілкуванні з дитиною - це не просто людина, яка вміє спілкуватися, організовувати ігри, проводити заняття, читати цікаві книжки, але й друг, готовий допомогти, підтримати і похвалити. Відтак, створюється сприятливий клімат у групі, де її члени почуваються вільно, залишаються самими собою, але водночас поважають право інших бути собою.

Таким чином, комунікативні здібності - це здібності, які можна і потрібно розвивати. Інакше кажучи, треба вчити дітей умінню спілкуватися, вчити культурі спілкування. І розпочинати навчання дітей основам комунікації потрібно якомога раніше, використовуючи для цього різноманітні методи та прийоми.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

2.1. Визначення сутності поняття «гра» та «ігрова діяльність»

Багато вчених намагалися дати визначення поняття гри. Гра - це вид діяльності дітей, який історично виник і полягає у відтворенні дій дорослих та взаємин між ними. Гра, як одна з форм людської діяльності, є складним і захоплюючим явищем, яке привертає увагу педагогів, психологів, філософів та істориків. В науковому середовищі існують різні погляди на природу дитячої гри. Деякі психологи, такі як К. Гросс, стверджували, що гра є вродженою у дитини, а також притаманна примітивним істотам, і вона виступає як передумова адаптації інстинктів до майбутніх умов існування.

Згідно з К.Д. Ушинським, гра є доступним для дитини засобом осмислення складності дорослого світу. Уявне відтворення реального життя у дитячих іграх залежить від їх вражень та сформованої системи цінностей [27]. За думкою О.В. Запорожця та Н.Я. Михайленка, гра є соціальною, оскільки способи її здійснення не винаходяться самою дитиною, а визначаються дорослим, який навчає її грати (використовувати іграшку, будувати сюжет, дотримуватися правил тощо). Дитина узагальнює способи гри та застосовує їх у інших ситуаціях [25]. Таким чином, гра отримує власний рух і стає формою власної творчості, що сприяє її розвитку.

Відповідно до Л.С. Виготського, гра є джерелом розвитку та створює зону найближчого розвитку. Практично кажучи, розвиток дитини відбувається через ігрову діяльність. Саме в цьому контексті гра може бути названа провідною діяльністю, тобто тією, що має вирішальне значення для розвитку дітей [10].

За О.М. Леонтьєвим, провідна діяльність не визначається лише кількісними показниками. Вона не просто є найбільш поширеною на певному етапі розвитку, але є діяльністю, якій дитина приділяє найбільше уваги [29]. Гра має різноманітний

характер, існують різні типи гри, такі як творчі ігри, ігри з правилами, розважальні ігри тощо.

Д. Б. Ельконін висловив цікаву думку про розподіл поняття "гра". Він розглядає гру як абсолютно самостійну діяльність, а не загальне поняття, що охоплює всі види дитячої діяльності, включаючи ті, які К. Гросс називав експериментальними іграми. Наприклад, коли дитина закриває та відкриває кришку, стукає або перетягує речі з одного місця на інше, це не є справжньою грою в повному розумінні цього слова. Можна порівняти ці види діяльності з бормотанням у мовленні, але в будь-якому випадку це не є гра.

Гру як діяльність відрізняють:

- непродуктивний характер: гра не спрямована на досягнення певної кінцевої мети, а зосереджена на самому процесі гри;

- пріоритет уявного плану: у грі уявний світ переважає над реальним, тому ігрові дії не керуються логікою об'єктивних значень речей, які беруть участь у грі, але відповідають логіці ігрового сенсу, який вони отримують у вигаданій ситуації.

Гра, як діяльність, включає наступні структурні компоненти:

- мотиви: вони можуть бути різноманітними, такими як яскраві враження від подій у житті, нові іграшки, мотив дружби, бажання стати суб'єктом своєї діяльності;

- ціль гри: вона залежить від конкретного виду гри. У творчих іграх діти ставлять собі цілі, наприклад, "доплисти на кораблі до острова". У дидактичних іграх необхідно досягти як ігрової мети, так і дидактичної мети і т.д.;

- події в грі: вони мають подвійний характер. Вони можуть бути реальними (фізичними) або ігровими (вигаданими, уявними);

- результат: він залежить від конкретного виду гри. У творчих іграх результат є суб'єктивним і індивідуальним, а в іграх з правилами може бути виграшем або певним виміром успіху.

Зазвичай ігри поділяються на два основних види: творчі ігри (такі як сюжетно-рольові, театралізовані, будівельно-конструктивні) і ігри з правилами (включаючи дидактичні, рухливі, народні та забави).

В останніх дослідженнях існують нові класифікації ігор. Наприклад, С.Л. Новосьолова пропонує розподіляти ігри на кілька категорій залежно від їх походження. Перша категорія включає ігри, що виникають з ініціативи самої дитини, такі як ігри експериментування, сюжетно-відображувальні, режисерські та театралізовані ігри. Друга категорія об'єднує ігри, що виникають з ініціативи дорослих або старших дітей, які можуть бути дидактичними, рухливими, комп'ютерними або розважальними іграми. Третя категорія охоплює ігри, що походять з історично сформованих традицій етносу, такі як народні ігри [5].

У дитинстві існує різноманіття ігор, і сама гра виступає основною формою організації життєдіяльності дітей через її різні варіації.

Спроби структурувати життя дітей через гру були присутні як у багатьох педагогічних творах, так і в практиці дитячих садків (Ф. Фребель, М. Монтесорі, А. Симонович та ін.).

В роботах О.П. Усової міститься наукове обґрунтування гри як форми організації життя та діяльності дітей. Згідно з її думкою, вихователь повинен перебувати в центрі дитячого життя, розуміти те, що відбувається, вникати в інтереси граючих дітей та вміло їх спрямовувати. Щоб гра виконувала організуючу роль у педагогічному процесі, вихователь повинен чітко усвідомлювати, які завдання виховання та навчання можна найбільш ефективно досягти через неї [17]. Однак, при спрямовуванні гри для вирішення освітньо-виховних завдань, варто пам'ятати, що гра є самостійною діяльністю дошкільника.

Згідно з сутністю справи і позитивним визначенням гри, яке висувається в даній концепції, гра є особливим способом сприйняття реальності, що характеризується створенням уявних ситуацій або перенесенням властивостей одних предметів на інші. Це дозволяє належним чином розглянути питання гри в ранньому дитинстві. Тут не має повного відсутності гри, як це характерно для дитячого віку. З самого початку нашого життя ми зустрічаємося з іграми. Кожен погодиться, що дитина цього віку годує, доглядає ляльку, може пити з порожньої чашки і т. д. Однак було б небезпечно не розрізняти цей "ігровий" процес від гри у власному розумінні слова, яка виникає в дошкільному віці та передбачає створення

уявних ситуацій. Дослідження показують, що ігри з перенесенням значень та уявними ситуаціями з'являються у примітивній формі наприкінці раннього дитинства. Тільки на третьому році життя з'являються ігри, в яких використовується уява для збагачення ситуацій.

Гра, разом з працею та навчанням, є одним з основних видів людської діяльності і вражаючим феноменом нашого існування.

За визначенням, гра є формою діяльності в контексті ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, де розвивається та вдосконалюється саморегуляція поведінки.

У людській практиці ігрова діяльність виконує такі функції:

- розважальну (це основна функція гри - розважити, принести задоволення, надихнути, пробудити інтерес);
- комунікативну: освоєння діалектики спілкування;
- самореалізації: у грі як полігоні людської практики;
- ігротерапевтичну: подолання різноманітних труднощів, що виникають в інших видах життєдіяльності;
- діагностичну: виявлення відхилень від нормативної поведінки, самопізнання у процесі гри;
- функцію корекції: внесення позитивних змін до структури особистісних показників;
- міжнаціональної комунікації: засвоєння єдиних для всіх людей соціально–культурних цінностей;
- соціалізації: включення до системи суспільних відносин.

Більшість ігор мають чотири основні характеристики, які були визначені С. А. Шмаковим:

- Вони є вільною діяльністю, яка відбувається за бажанням дитини і приносить задоволення самим процесом, а не лише результатом (процедурне задоволення).
- Гра має творчий, імпровізаційний і дуже активний характер, є полем для творчості.

- Вона спричиняє емоційну піднесеність, включає в себе суперництво, конкуренцію та інші почуттєві аспекти (чуттєва природа гри, "емоційна напруга").
- Гра має правила, прямі або непрямі, які відображають її сутність і встановлюють логічну та часову послідовність її розвитку.

У структурі гри як діяльності властиві такі складові, як постановка цілі, планування, досягнення цілі і аналіз результатів. Через гру особистість може повністю реалізувати себе як суб'єкт, оскільки вона має можливість впливати на процес гри. Мотивація для гри забезпечується добровільністю, можливістю вибору і елементами змагання. Гра задовольняє потребу в самоствердженні та самореалізації.

Структура ігрового процесу:

- ролі;
- ігрові дії, як засіб реалізації ролей;
- використання предметів, тобто заміщення реальних речей ігровими, умовними;
- реальні відносини між учасниками гри;
- сюжет (зміст) – сфера дійсності, умовно відтворювана в грі.

Гра в якості організаційної форми дитячої життєдіяльності повинна мати своє визначене місце як у розкладі дня, так і в загальному педагогічному процесі. При плануванні дня обов'язково потрібно передбачити можливість для дітей самостійно розвивати свою ігрову активність.

Таким чином, будучи основним видом діяльності, гра займає провідне місце у житті дитини.

2.2. Ігрова діяльність як умова формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку

Період дошкільного віку є особливим і важливим, оскільки саме в цей час закладаються основи особистості та розвивається соціальна компетентність. Весь процес виховання дитини розглядається як навчання тому, в які ігри варто грати і

як в них грати [29]. Навчання в формі гри повинно бути цікавим та захоплюючим, але його головна мета не полягає в розвагах.

Дошкільний навчальний заклад має на меті сприяти розвитку особистості, мотивації та здібностей дітей у різних сферах діяльності. Він також повинен охоплювати певні напрями розвитку та освіти:

- соціально-комунікативний розвиток;
- пізнавальний розвиток, мовленнєвий розвиток;
- художньо-естетичний розвиток;
- фізичний розвиток.

Соціально-комунікативний розвиток охоплює різні аспекти, такі як:

- Засвоєння дитиною прийнятих у суспільстві норм та цінностей, включаючи моральні та етичні цінності.
- Розвиток взаємодії дитини з дорослими та ровесниками.
- Формування самостійності, цілеспрямованості та саморегуляції власних дій.
- Розвиток соціального та емоційного інтелекту, емоційної чуйності та співпереживання.
- Готовність до спільної діяльності з однолітками та формування шанобливого ставлення та почуття приналежності до сім'ї та спільноти дітей та дорослих.

Для формування соціально-комунікативних умінь найкраще підходить соціально-рольова гра, яка є основним видом ігор у дошкільному віці та ефективним засобом формування особистості, морально-вольових якостей, комунікативних умінь та соціалізації дошкільників. У грі діти мають можливість взаємодіяти з навколишнім світом, розвивати вольову поведінку, мотивацію та інші аспекти [17]. Педагог, який працює з дошкільниками, повинен володіти вміннями організовувати та керувати навчанням за допомогою ігрових методів, таких як ігри з предметами, рольові ігри, сюжетно-рольові ігри з правилами, відповідно до підходу Д.Б. Ельконіна. Ці методи мають бути адаптовані до вікових особливостей дітей, їх самосвідомості, інтелектуальної діяльності та поведінки [24].

Сюжетно-рольова гра має важливу комунікативну функцію, яка проявляється у спілкуванні та обміні знаннями та вміннями під час гри, а також у формуванні дружніх взаємин на основі цього обміну. [25].

При організації сюжетно-рольових ігор, вихователь стикається з двома завданнями, а саме: розвиток гри як діяльності та використання гри з метою виховання дитини та формування дитячого колективу.

Н.Я. Михайленко та Н.А. Короткова розробили принципи організації сюжетно-рольової гри:

Принцип 1. Щоб діти опанували ігрові вміння, вихователь повинен грати разом з ними. У спільній грі педагог має спиратися на позицію «граючого партнера».

Принцип 2. Вихователь повинен грати з дітьми протягом усього дошкільного дитинства, але на кожному віковому етапі розгортати гру особливим чином, щоб діти відразу засвоювали новий, більш складний спосіб побудови. Дорослий повинен пояснювати самі ігрові дії та стимулювати дитину до їх виконання.

Принцип 3. При формуванні ігрових умінь необхідно одночасно орієнтувати дитину як на здійснення ігрової дії, так і на пояснення її сенсу партнерам - дорослим або однолітку. Пояснювати свої ігрові задуми, узгоджувати їх у процесі гри.

Принцип 4. Вихователь повинен опанувати ігрову культуру, ігрову грамоту; вільно оперувати елементами сюжету - подіями, персонажами, діями, вміти розгортати сюжет.

Педагогічні завдання в галузі комунікації реалізуються з урахуванням вікових особливостей дітей. Наприклад, у молодших дошкільнят переважають побутові дії, такі як готування їжі, купання, миття, поїздки і т.д. У середньому дошкільному віці, зміст сюжетно-рольової гри зосереджується на взаєминах між персонажами. Тому дитина охоче бере на себе ролі, в яких він розуміє відносини (наприклад, вихователька, що піклується про дітей, або капітан, що керує кораблем і т.д.). Дитина виражає ці відносини під час гри за допомогою мови, міміки, жестів.

Рольова мова стає засобом взаємодії. Перед самою грою важливим є розподіл ролей, процес є емоційним, тому потрібна підтримка педагога.

У старшому дошкільному віці, гра набуває сенсу через типові взаємовідносини між особою, яку дитина виконує, та іншими особами, ролі яких приймають інші діти. У цих іграх з'являються рольові діалоги, які відображають відносини між персонажами і сприяють розвитку ігрової взаємодії. Старші дошкільнята неохоче приймають ролі, які не відповідають їх статі, наприклад, хлопчики можуть відмовлятися виступати у ролі виховательки. У шестирічних дітей спостерігаються ігри не тільки з побутовими сюжетами, наприклад, "доньки-матері", але також ігри з виробничими сюжетами, такими як "залізниця", "будівництво" і т.д. Крім того, ігри з широкими суспільними сюжетами, такими як "космос", "війна", стають більш розповсюдженими у цьому віці.

Зі зростанням віку до шестирічного, гра стає більш складною, особливо що стосується учасників. Ще до початку гри діти попередньо планують її, розподіляють ролі та підбирають необхідні іграшки. Під час гри вони постійно контролюють дії один одного, виражають критику та надають підказки щодо поведінки певних персонажів. Цей рівень саморегуляції та взаємодії не спостерігається у молодших дітей [30].

Сюжетно-рольова гра виникає у групі дітей, які вже знайомі між собою. Внутрішньогрупові відносини впливають на розподіл ролей. Як зазначає О.П. Усова, ці взаємини проявляються на початковому етапі гри. Група формується на основі вибіркової симпатії. Діти формують групу на основі спільного інтересу до змісту гри, а потім залучаються до один одного через особисті інтереси. Іноді дитина може змінити свої ігрові інтереси на користь можливості спілкуватися з певними товаришами з групи, які їй симпатизують або мають вплив на неї, враховуючи сюжет, який більшості подобається [9].

Сюжетні взаємовідносини відіграють важливу роль у розвитку внутрішньогрупових відносин, оскільки вони відображають уявлення дітей про соціальні взаємовідносини дорослих. Дослідження показали, що в іграх діти вступають у такі відносини, які за інших умов їм не доступні. Ці відносини

включають взаємний контроль, підпорядкування та взаємну допомогу. «В реальному житті, – зазначає Д.Б. Ельконін - подібні взаємини недоступні дітям навіть старшого дошкільного віку. Таким чином, у своїх іграх діти вступають у більш складні взаємини ніж в їхньому реальному колективному житті. Під впливом колективних ігор у дітей виховуються норми колективної поведінки, які потім переносяться дітьми за межі гри, стаючи загальними нормами їхньої поведінки» [23], тобто, з'являється усвідомлення себе як членів певного колективу, почуття "Ми".

Через спільну гру, діти навчаються ефективно спілкуватися, розуміти та допомагати одне одному. Вони вчаться узгоджувати свої дії з діями інших учасників гри. У процесі гри відбувається обмін досвідом, діти переймають знання одне від одного і звертаються за допомогою до дорослих. В результаті ігри стають більш різноманітними. Збагачення змісту гри призводить не лише до залучення більшої кількості учасників, але й до ускладнення реальних взаємовідносин, вимагаючи чіткого узгодження дій. Якщо діти не можуть досягти згоди між собою, гра припиняється. Інтерес до гри та бажання брати участь в ній приводять до того, що діти йдуть на взаємні поступки [25].

Сюжетно - рольова є основним видом спільної діяльності для дітей дошкільного віку, оскільки вона потребує участі декількох дітей. Вона має важливий вплив на розвиток взаємовідносин між дітьми, а також на засвоєння моральних норм та загального розвитку особистості дитини [29]. Особливо значущими є взаємини, які виникають між дітьми під час гри, такі як розподіл ролей, узгодження подальших дій, оцінка вчинків та обговорення правил поведінки.

Головна ідея рольової гри для старших дошкільників полягає в тому, що кожен учасник приймає обрану роль і дотримується правил, пов'язаних з цією роллю. Діти цього віку дуже ретельно дотримуються правил. У цьому віці вони також починають уявляти загальні ситуації гри; крім умовних і символічних дій (наприклад, поклали голову на долоню - заснули), діти активно використовують

мовні коментарі. Ці коментарі є словесною заміною для різних подій. Діти використовують їх, щоб зберегти логіку гри.

Граючи роль у грі, діти мають можливість узгоджувати свої дії з однолітками, що сприяє розвитку їх здатності співпереживати, формує міжособистісне спілкування та колективність. Гра задовольняє потребу дитини в увазі та допомагає їй краще пізнати саму себе. Гра – це школа соціальних відносин, де моделюються різні форми поведінки [8].

Отже, розвиток сюжету та змісту рольової гри відображає все глибше проникнення дитини в життя оточуючих дорослих людей. Потреба у спілкуванні розвивається шляхом спільної гри та обговорення самої гри. Саме під час спілкування про гру дитина зіштовхується з необхідністю встановлювати контакти, застосовувати на практиці набуті норми поведінки у відношенні до своїх однолітків, адаптувати ці норми та правила до різноманітних конкретних ситуацій. У спілкуванні дітей один з одним безперервно виникають ситуації, що потребують узгодження дій, прояву доброзичливого ставлення до однолітків, вміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети. Гра вимагає від дитини таких якостей, як ініціативність, товарицькість, здатність координувати свої дії з діями групи однолітків, щоб встановлювати та підтримувати спілкування.

Гра повністю захоплює дитину, змушує її глибоко переживати ті почуття, які мають відчувати зображувані персонажі, - симпатію, співчуття, повагу.

Головне значення гри для психічного розвитку дитини дошкільного віку полягає в тому, що завдяки особливим ігровим прийомам, зокрема прийняттю дитиною на себе ролі дорослого, виконанню її суспільно-трудова функцій, символічному характеру багатьох предметних дій, перенесення значень з одного предмет на інший, дитина моделює у грі відносини між людьми. Рольова гра сполучає у собі спілкування та предметну діяльність, що сприяє спільному впливу на розвиток дитини [4].

Використання театралізованої гри, яка є одним з видів рольової гри, може бути ефективним засобом для комунікативного розвитку. Ця форма гри створює сприятливі умови для розвитку почуття партнерства та вивчення позитивних

способів взаємодії. Проте, в дошкільних закладах наразі недостатньо використовується потенціал театралізованої гри для розвитку дітей.

Театралізовані ігри є вільними в імпровізації, не обмежуються жорсткими правилами або умовами. Діти можуть розігравати різні сюжети і ситуації, приймаючи на себе ролі різних персонажів. Це дає їм можливість вступати в контакт один з одним і самотійно будувати взаємини, з урахуванням інтересів своїх партнерів у спільній діяльності. Ці ігри особливо корисні для розвитку образної та виразної мови, оскільки діти мають можливість використовувати різноманітні мовні засоби у контексті гри.

У дошкільному віці дітей головною мотивацією для взаємодії з однолітками є бажання співпраці, яке проявляється у розумінні та дотриманні правил гри. Ця форма спілкування сприяє розвитку усвідомлення своїх обов'язків, наслідків своїх дій і розвитку вольової поведінки, що є необхідною передумовою для подальшої навчальної та трудової діяльності [3].

Дидактичні, настільні та рухливі ігри відносяться до категорії ігор з правилами. Ці ігри, які мають чіткі правила, сприяють пізнавальному та руховому розвитку дитини. Основним елементом гри є самі правила. Вони створюють нову форму задоволення для дитини, яка відчуває радість від дотримання правил. Правила адресовані самій дитині, а не ігровому персонажу, тому вони можуть стати засобом усвідомлення та оволодіння власною поведінкою. Гра з правилами сприяє розвитку важливих навичок у дитини: по-перше, виконання правил пов'язане з осмисленням уявної ситуації; по-друге, навіть у пізнавальних іграх колективна гра вчить дітей ефективно спілкуватися між собою.

У кінці старшого дошкільного віку емоції починають відступати перед "інтелектуальними процесами", що пов'язані з засвоєнням та обробкою знань про навколишній світ та про себе самого. Поступово почуття стають більш раціональними, і коли дитина осмислює моральні норми та застосовує їх до своїх дій, вони підпорядковуються мисленню. Далі дитина вчиться керувати своїми почуттями, свідомо використовувати їх, виражати свої емоції перед оточуючими та впливати на ці емоції [7].

В.С. Мухіна стверджувала, що дітям важко зосередитися на одноманітній і малопривабливій їм діяльності, тоді як у процесі гри чи вирішення емоційно забарвленої продуктивної задачі діти можуть залишатися уважними протягом достатньо тривалого часу [26].

Грати необхідно не лише під час спільних дій, але й включати ігрові ситуації у заняття, які спонукають дітей до спілкування один з одним та з педагогом шляхом співпереживання цієї ситуації. Такі ігрові заняття сприяють формуванню у дітей знань та навичок, необхідних для доброзичливого спілкування та розвитку в них культури спілкування.

Ігрові завдання підбираються від простого до складного, вони короткі та легкі для розуміння. Як вид відпочинку, дітям пропонуються рухливі ігри, які допомагають їм розслабитися.

Комунікативні здібності та якості, які можуть сформулювати у дітей ігрові заняття:

- вміння розпізнавати емоції інших та володіти своїми почуттями;
- позитивне ставлення до інших людей, навіть якщо вони «зовсім інші»;
- вміння співпереживати – радіти чужим радостям і засмучуватися через чужі прикрощі;
- вміння висловлювати свої потреби та почуття за допомогою вербальних та невербальних засобів;
- вміння взаємодіяти та співпрацювати.

Для формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку за допомогою ігрової діяльності необхідно враховувати такі організаційно-педагогічні умови:

- Навчальне середовище дошкільного закладу, яке сприяє розвитку комунікативних навичок, повинно бути створене з використанням розвивальних матеріалів та обладнання;
- Взаємодія дітей з однолітками та дорослими відбувається на основі

комунікативних та діалогових взаємин, що є важливим аспектом морального розвитку та формування особистості дитини. Це досягається через регулярну участь у ігровій діяльності;

- Засоби та методи ігрової діяльності повинні бути систематизовані та розподілені з урахуванням психолого-педагогічних особливостей дітей для ефективного формування комунікативних навичок.

Гра має велике значення в вихованні, навчанні та розвитку комунікативних навичок. Вона поєднує елементи гри та навчання, від ігор-забав до завдань, що сприяють навчанню і пізнанню. Завдання та умови гри поступово ускладнюються, що сприяє активному розумовому розвитку дитини та формуванню вербального та невербального спілкування під час ігрової діяльності [22]. Використання гри виховує у дітей здатність до спілкування, оскільки саме через гру педагог може допомогти дитині встановити контакт з навколишнім світом, а також з однолітками та дорослими.

2.3. Характеристика та аналіз навчально-виховної діяльності дошкільного закладу №96

«Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №96 комбінованого типу Харківської міської ради») заснований у 2004 році, знаходиться за адресою м.Харків, Київський район, вул. Дарвіна 3/5.

Пріоритетний напрямок роботи закладу: гуманітарний.

Мова навчання у закладі: українська.

Освітня діяльність у закладі дошкільної освіти організована відповідно до Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти в Україні.

Проектна потужність закладу: 68 місць. У закладі дошкільної освіти функціонують:

- одна група раннього віку для дітей від 2 до 3 років (перша молодша);
- одна група для дітей від 4 до 5 років (середня);

- одна група для дітей від 5 до 6 років (старша).

Заклад дошкільної освіти повністю укомплектований педагогічними кадрами та обслуговуючим персоналом. Педагогічні кадри мають повну вищу, неповну вищу, базову освіту за відповідною спеціальністю.

Зміст освітнього процесу в закладі спрямований на формування та розвиток компетентностей вихованців відповідно до методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) 2021 рік (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Зміст освітнього процесу в ДНЗ №96

Освітній напрям	Зміст освітнього процесу
1	2
«Особистість дитини»	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування позитивного образу «Я», створення бази особистісної культури дитини, її активної життєдіяльності; - виховання в дитини позитивного ставлення до своєї зовнішності, формування основних фізичних якостей, рухових умінь, культурно-гігієнічних, оздоровчих навичок та навичок безпечної життєдіяльності. На кінець дошкільного періоду життя в дитини мають бути сформовані базові якості особистості: довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоствавлення, самооцінка.

Продовження табл. 2.1

1	2
«Дитина в соціумі»	<p>Передбачає: формування у дітей навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим. Завдяки спілкуванню з дорослими, як носіями суспільно-історичного досвіду людства, в дитини з'являються інтерес та вміння розуміти інших, долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає уміння узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства.</p>
«Дитина в природному довкіллі»	<p>Містить доступні дитині дошкільного віку уявлення про природу планети Земля та Всесвіт, розвиток емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля. Природнича освіченість передбачає наявність уявлень дитини про живі організми і природне середовище, багатоманітність явищ природи, причинно-наслідкові зв'язки у природному довкіллі та взаємозв'язок природних умов, рослинного і тваринного світу, позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи. Ціннісне ставлення дитини до природи виявляється у її природодоцільній поведінці: виважене ставлення до рослин і тварин; готовність включатись у практичну діяльність, що пов'язана з природою; дотримання правил природокористування.</p>

Продовження табл. 2.1

1	2
«Мовлення дитини»	<p>Передбачає: засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства. Мова виступає «каналом зв'язку» для одержання інформації з немовних сфер буття, засобом пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного. Мовленнєве виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок із національним вихованням. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час якої формуються мовленнєві вміння і навички. Вивчення української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот передбачає залучення дітей інших національностей, які є громадянами України, до оволодіння українською мовою як державною на рівні вільного спілкування з іншими дітьми і дорослими, виховання інтересу та позитивного ставлення до української мови.</p>
«Дитина у світі мистецтва»	<p>Передбачає: формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці. Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи</p>

Продовження табл. 2.1

1	2
	створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання.
«Гра дитини»	Передбачає: розвиток у дітей творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень.
«Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	Передбачає: сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів довколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у практичній діяльності (ігрова, трудова, сенсорно-пізнавальна, математична тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Сенсорно-пізнавальна освітня лінія спрямована на інтеграцію змісту дошкільної освіти, формування у дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Режим дня в закладі дошкільної освіти відіграє важливу роль у структуруванні діяльності та забезпеченні оптимальних умов для розвитку дітей. Він базується на наукових принципах педагогіки та психології, спрямованих на задоволення фізіологічних, психологічних та соціальних потреб дітей.

Режим дня включає чітко визначені часові інтервали для різних видів діяльності, таких як навчання, гра, харчування, фізична активність та відпочинок. Цей розклад забезпечує стабільність та передбачуваність для дітей, що сприяє їхньому фізичному та емоційному благополуччю.

Таблиця 2.2

Організація життєдіяльності дітей в комунальному закладі
«Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №96 комбінованого типу
Харківської міської ради» у групі № 1 «Сонечко»
(10,5 - годинний режим роботи)

<i>№ з/п</i>	<i>Форми організації життєдіяльності дітей</i>	<i>Тривалість, год</i>
1	2	3
1.	Ранковий прийом. Ранкова гімнастика.	07:30–08:30
2.	Підготовка до сніданку, сніданок.	08:30–09:10
3.	Підготовка до занять, заняття. Заняття I Заняття II	09:10–9:45 9:15-9:25 9:35-9:45
4.	Підготовка до прогулянки, прогулянка. Повернення з прогулянки. Гігієнічні процедури.	9:45–11:30 11:30–11:40
5.	Підготовка до обіду, обід.	11:40–12:00
6.	Гігієнічні процедури, підготовка до сну, сон.	12:00–15:00
7.	Поступовий підйом дітей, гімнастика пробудження, оздоровчо-профілактичні заходи, загартувальні процедури.	15:00–15:20
8.	Підготовка до підвечірку, підвечірок.	15:20–15:45
9.	Ігри, самостійна діяльність.	15:45–16:00

Продовження табл. 2.2

1	2	3
11.	Підготовка до прогулянки, прогулянка.	16:00–18:00
Підсумок:		
Тривалість організованої навчально-розвивальної діяльності дітей в першу половину дня		До 20 хв
Тривалість прогулянок:		3 год. 45хв.
– I-а прогулянка		1 год. 45 хв.
– II-а прогулянка		2 год.
Тривалість денного сну		3 год. 00 хв.

Діяльність дошкільного закладу здійснюється відповідно до плану, який розробляється та затверджується закладом за участю педагогічної ради та органу управління освітою.

У навчально-виховному процесі дошкільного закладу використовуються різноманітні форми організації дітей, включаючи спеціально організовану навчальну діяльність (заняття), ігри, самостійну діяльність дітей (художня, рухлива, мовленнєва, ігрова, трудова, дослідницька тощо), індивідуальну роботу, спостереження, свята, розваги і гуртки. Основним елементом організованої навчальної діяльності для дошкільників є заняття, які охоплюють різні розділи програми.

Основна частина навчальної діяльності дітей у дошкільному закладі відбувається вранці. Елементи навчальної діяльності також присутні в інших формах роботи з дітьми, наприклад, в іграх, самостійній діяльності, індивідуальній роботі, спостереженні тощо.

Максимально допустима кількість занять у першій половині дня у молодшій та різновіковій групах не перевищує двох, у старшій – трьох організованих навчальних занять. У середині та наприкінці занять, що потребують високого інтелектуального напруження чи статичної пози дітей,

проводяться фізкультурні хвилинки. Тривалість перерв між заняттями становить не менше 10 хвилин.

Заняття, які потребують підвищеної пізнавальної активності, проводяться переважно в першу половину дня та у дні з високою працездатністю (вівторок, середа). Такі заняття поєднуються та чергуються із заняттями з музичного виховання та фізкультури.

Реалізації освітньої програми сприяє проведення інтегрованих занять. Тривалість інтегрованого заняття може дещо збільшуватись за рахунок постійної зміни різних видів дитячої діяльності (на 5, 10, 15 хвилин відповідно в різновіковій, старшій групах).

Щоденно проводиться одне інтегроване для закріплення набутих дітьми знань і вмінь у різних видах їх діяльності протягом дня. При цьому забезпечено нормативні вимоги до тривалості статичного навантаження у положенні сидячи на одному занятті, а саме: різновікової – від 2 до 3 років – 15 хвилин, від 3 до 4 років – 15 хвилин, від 4 до 5 років – 20 хвилин, старшої – 25 хвилин. Заняття з фізичної культури й музичного виховання інтеграції не підлягають.

Виконання домашніх завдань від дітей педагогами закладу дошкільної освіти не вимагається.

Організоване навчання у формі фізкультурних занять проводиться із різновікової групи. Визначаючи обсяг рухової активності дітей, враховується стан їхнього здоров'я та психофізіологічні особливості. Тривалість занять для дітей у віці від 2 до 3 років – 15 хвилин; від 3 до 5 років – 20-25 хвилин; від 5 до 6 років – 25-30 хвилин.

Фізкультурні заняття для дітей дошкільного віку проводять не менше трьох разів на тиждень. Форма та місце проведення занять визначаються педагогом залежно від поставленої мети, сезону, погодних умов та інших факторів.

Таблиця 2.3

Тижневий розподіл занять
Першої молодшої групи № 1 «Сонечко»

Види діяльності за освітніми лініями	Час Проведення
Понеділок	
Художньо-продуктивна діяльність(музична)	9.10-9.20
Розвиток мовлення і культура мовленнєвого спілкування + ознайомлення із соціумом (інтегрована форма проведення)	9.30-9.45
Вівторок	
Розвиток мовлення і культура мовленнєвого спілкування + ознайомлення з природним довкіллям (інтегрована форма проведення)	9.10-9.25
Сенсорний розвиток	9.35-9.45
Середа	
Здоров'я та фізичний розвиток	9.10-9.25
Сенсорний розвиток	9.35-9.45
Четвер	
Художньо-продуктивна діяльність (музична)	9.10-9.25
Художньо-продуктивна діяльність- ліплення/аплікація	9.35-9.45
П'ятниця	
Здоров'я та фізичний розвиток	9.10-9.25
Художньо-продуктивна діяльність-малювання/художня література	9.35-9.45

Зважаючи на те, що ігрова діяльність є провідною у дошкільному віці, гра широко використовується і як самостійна форма роботи з дітьми, і як ефективний засіб розвитку, виховання та навчання. Ігрова діяльність у дошкільному закладі:

- сприяє розвитку пізнавальних здібностей: пам'яті, уваги, мислення, уваги.
- формує мовленнєві навички: збагачують словниковий запас, розвивають зв'язне мовлення.
- сприяє розвитку математичних умінь: рахунку, порівняння, аналізу.
- формує творчі здібності: фантазію, креативність.
- сприяє розвитку фізичних здібностей: моторики, координації, витривалості.
- формує соціально-емоційні навички: комунікацію, співпрацю, взаємодопомогу.

Протягом усього дня організуються різні види ігор, з урахуванням віку дітей, їхніх ігрових інтересів, місця гри у режимі дня, місця проведення, змісту попередніх і наступних форм роботи, сезонних умов, а також ступеня фізичного та інтелектуального навантаження на дітей.

Рухливі ігри стимулюють співпрацю та взаємодію між дітьми. У таких іграх діти вчаться спілкуватися, домовлятися, ділитися ідеями та розв'язувати конфлікти, що сприяє розвитку їх соціальних навичок.

Таблиця 2.4

Рухливі ігри

Вид гри	Назва гри
1	2
Ігри з ходьбою, бігом, вправами на рівновагу	Через струмок Не наступи Біжіть до мене Бульбашки По стежці
Ігри з повзанням і лазінням	Дістань іграшку Прокоти м'яч Жучки Проповзи у ворітця

Продовження табл. 2.4

1	2
Ігри з киданням і ловінням предметів	Гра в сніжки Влуч в кошик Цілься точніше Хто далі кине
Ігри зі стрибками	Дострибни до іграшки З купини на купину Зайчик сидить Горобчик стрибає
Ігри на орієнтування у просторі	Пір'ячко та вітер Відгадай, де заховано Де подзвонили Ми веселі діти

У ході дидактичних ігор, які проводяться протягом дня, акцент зміщується на розвиток мовленнєвих навичок. Діти мають можливість висловлювати свої думки, ідеї та почуття, а також слухати та розуміти інших. Вони навчаються використовувати різні мовні засоби, такі як слова, фрази, жести та міміку, для вираження своїх потреб і бажань.

Таблиця 2.5

Дидактичні ігри

Напрямок гри	Назва гри
1	2
«Дитина у доквіллі»	
Ознайомлення з навкіллям та розвиток зв'язного мовлення	Добери слово Чарівна торбинка Що за іграшка? Опиши предмет Ланцюжок компліментів

Продовження табл. 2.5

1	2
Розвиток фонематичного слуху та ЗКМ	Чого не стало? Добери пару Назви, що бачиш Що спочатку, а що потім
Формування граматично правильної мови	Пограймося Назви одним словом У світі ввічливих слів
Професії, транспорт тощо	Зимові розваги
	Хто ким працює? Оленка захворіла
«Віконечко в природу»	
Овочі і фрукти	Упізнай та назви Що я дістаю з кошика? Що де росте?
Рослини	Назви квіточку Які дерева взимку Назви частин дерев Настрій у рослин
Сезонні явища в природі	Що змінилось? Буває – не буває Що буває взимку? Зима холодна, а ще яка?
Тварини	Є родина у звірят Чиї це дітки? Хто в будиночку живе? Літає чи не літає? Хто як кричить?

Продовження табл. 2.5

1	2
«Математична скарбничка»	
Форма	Склади ціле Малечі про круглі речі Розумний м'яч
Величина	Принеси стільки ж Що зайве? Велике – маленьке
Орієнтування у просторі	Знайди місце Де я живу? Де подзвонили?
Орієнтування у часі	Коли це буває? День-ніч Минуле-сучасне
«Мова рідна, слово рідне»	
Будь уважним Додай потрібне слово Лото	

В усіх вікових групах, як у першій, так і в другій половині дня організовується самостійна діяльність дітей. Зміст і рівень самостійної діяльності залежать від досвіду, знань, умінь і навичок дітей, рівня розвитку їх творчої уяви, самостійності, ініціативи, організаторських здібностей, а також від наявності матеріальної бази і якості педагогічного керівництва.

Індивідуальна робота проводиться з дітьми всіх вікових груп у вільні години, такі як ранковий прийом та прогулянки, як у приміщеннях, так і на свіжому повітрі.

Для збереження пріоритету родинного виховання та активного залучення батьків до участі у навчально-виховному процесі дошкільного закладу, використовуються різні підходи, такі як батьківські збори, консультації, бесіди, а також методи наочної пропаганди, наприклад, інформаційні бюлетені, батьківські куточки, тематичні стенди, фотовиставки. Додатково, батьків залучають до

проведення свят та розваг, щоб сприяти спільному часу проведеному дітьми та їх батьками у дошкільному закладі. Такі заходи сприяють формуванню позитивного сприйняття навчально-виховного середовища, сприятливого для розвитку дітей.

У дошкільному навчальному закладі планування та організація діяльності, включаючи освітні процеси, відбуваються згідно з режимними моментами, враховуючи лінії розвитку, що ґрунтуються на інтегрованому підході. Цей підхід забезпечує змістовну цілісність, системність, послідовність, ускладнення та повторення програмного матеріалу.

Тип заняття обирається та конкретизується педагогічним працівником самостійно, враховуючи конкретні умови роботи та забезпечуючи досягнення очікуваних результатів, які визначені в освітніх програмах.

Проаналізувавши навчально-виховну діяльність дошкільного закладу, було виявлено, що запропонована ігрова діяльність недостатньо спрямована на розвиток комунікативних здібностей дітей. Це пов'язано з тим, що більшість ігор спрямовані на розвиток пізнавальних, мовленнєвих або творчих здібностей, а не на розвиток їхніх соціальних та емоційних навичок.

З метою ефективного розвитку комунікативних здібностей дітей, була розроблена психолого-педагогічна методика, яка спрямована на розвиток комунікативних навичок у дітей у процесі гри. Ця методика базується на принципах активного взаємодії, співпраці та взаєморозуміння між дітьми.

У новій методиці використовуються різноманітні ігрові форми, які сприяють розвитку мовленнєвих навичок та соціальної компетентності. Наприклад, введення рольових ігор, де діти можуть втілювати різні ролі та взаємодіяти між собою, дає їм можливість вивчати різні аспекти комунікації, такі як висловлювання своїх думок, слухання та розуміння інших, вирішення конфліктних ситуацій тощо.

Також в методиці передбачається використання мовленнєвих ігор, які спрямовані на розвиток словникового запасу та граматичних навичок. Ці ігри можуть включати в себе загадки, ребуси, ігри на розвиток фонематичного сприйняття, де діти активно використовують мову для спілкування та вирішення завдань.

Додатково, в методиці передбачаються ігри, спрямовані на розвиток невербальної комунікації, такі як міміка, жести та інші невербальні засоби виразності. Ці ігри допомагають дітям вивчати та розуміти невербальні сигнали, а також використовувати їх для ефективного спілкування з оточуючими.

Застосування розробленої методики сприятиме ефективному розвитку комунікативних навичок у дошкільників, забезпечуючи їм важливі інструменти для успішного спілкування, взаємодії та вирішення конфліктів у різних ситуаціях.

2.4. Методика формування комунікативних навичок у дошкільників засобами ігрової діяльності

Ігрова діяльність є ефективним засобом формування комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку. Вона є природним середовищем для спілкування та взаємодії дітей.

Створення методики для формування комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку ігровими засобами є ефективним і цікавим підходом, оскільки враховує природні потреби та можливості дітей, сприяє їхньому розвитку та позитивному ставленню до комунікації.

Методика базується на декількох ключових аспектах:

Ігровий підхід: Діти молодшого дошкільного віку найкраще вчаться через гру. Гра є вродженою потребою дитини і сприяє розвитку різних аспектів її особистості, включаючи комунікативні навички. Використання ігрової діяльності як основи методики дозволяє дітям активно взаємодіяти, експериментувати та вчитися в невимушеній і природній формі.

Мотивація та зацікавленість: Ігрова діяльність викликає зацікавленість та мотивацію у дітей, що стимулює їх до активності та бажання взаємодіяти з оточуючими. Комунікативні навички найкраще формуються, коли дитина має внутрішню мотивацію та задоволення від спілкування. Засоби ігрової діяльності надають можливість створити цікаву та захопливу атмосферу, яка спонукає дітей активно взаємодіяти та вдосконалювати свої комунікативні навички.

Соціальна взаємодія: Ігрова діяльність дозволяє дітям вступати в соціальні взаємодії з іншими дітьми, вихователями та дорослими. Це сприяє формуванню навичок ефективного спілкування, таких як слухання, висловлювання своїх думок, розуміння емоцій та встановлення контактів з іншими людьми. Засоби ігрової діяльності можуть створювати ситуації, які вимагають активної комунікації та спілкування, тим самим сприяючи розвитку комунікативних навичок.

Контекстуальний підхід: Гра надає можливість зануритися у певний контекст або ситуацію, що допомагає дітям розуміти специфіку комунікації в різних сферах життя. Вони можуть відтворювати роль батьків, вчителів, друзів, що дозволяє їм експериментувати з різними способами спілкування та розвивати розуміння соціальних норм та правил.

Метою методики є формування у дітей таких комунікативних навичок:

- Уміння говорити: правильно будувати речення, виражати свої думки та почуття, дотримуватися правил граматики та орфографії.
- Уміння слухати: уважно слухати співрозмовника, розуміти його думки та почуття, підтримувати розмову.
- Уміння співпрацювати: працювати в команді, розподіляти ролі, допомагати один одному.
- Уміння вирішувати конфлікти: знаходити мирні способи вирішення суперечок.

Завдання психолого-педагогічної методики формування комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності:

- створення умов для всебічного розвитку дітей молодшого дошкільного віку, у тому числі і їхніх комунікативних навичок;
- формування у дітей уявлень про основи спілкування та взаємодії з іншими людьми;
- розвиток вербальних та невербальних навичок спілкування;
- розвиток співпраці та спільної діяльності;
- розвиток емпатії та вміння висловлювати свої думки.

Для досягнення цих завдань необхідно дотримуватися наступних принципів:

Принцип відповідності діяльності віковим особливостям дітей. Ігри повинні бути доступними для дітей, відповідати їхнім інтересам та потребам.

Принцип систематичності та послідовності. Комунікативні навички формуються поступово, у процесі систематичного проведення ігор.

Принцип індивідуального підходу. Педагог повинен враховувати індивідуальні особливості кожної дитини.

Впровадження методики у практику дошкільних закладів сприятиме ефективному розвитку комунікативних здібностей дітей. Це дозволить дітям успішно спілкуватися та взаємодіяти з іншими людьми в майбутньому. Дана методика включає в себе наступні етапи:

1 етап – психодіагностичний: визначення початкового рівня комунікативних навичок дітей молодшого дошкільного віку.

2 етап – основний: впровадження психолого-педагогічної методики формування комунікативних навичок у дошкільників засобами ігрової діяльності.

3 етап – контрольний: аналіз ефективності методики. На цьому етапі необхідно оцінити, наскільки методика сприяє розвитку комунікативних навичок дітей.

Для успішного впровадження методики важливо створити сприятливу ігрову атмосферу, де діти будуть відчувати комфорт та заохочення для активної комунікації. Також важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та працювати з ними індивідуально, надавати підтримку та посібництво в процесі формування комунікативних навичок.

Ця методика відповідає віковим особливостям дітей та включає наступний комплекс ігор та ігрових вправ для розвитку комунікативних умінь у дітей молодшого дошкільного віку.

Вправи для налагодження контакту зі співрозмовником:

«Як можна інакше нас називати?». Спочатку обирають ведучого, який стає у коло. Інші діти, уявляючи себе його різними родичами (мамою, татом, дідусем, бабусяю) або близькими друзями, вимовляють його ім'я.

Гра «Посмішка» передбачає, що діти сідають в коло та беруться за руки. Потім, дивлячись у вічі своєму товаришеві, кожен дарує йому свою найщирішу усмішку.

Гра «Комплімент» включає в себе розстановку всіх дітей в коло, де кожен з них дивиться своєму сусідові в очі і висловлює йому кілька позитивних слів. Наприклад, можуть бути сказані такі фрази: «Ти завжди щиро посміхаєшся», «Ти завжди готовий допомогти», «У тебе гарний одяг». Той, кому адресуються ці слова, киває головою і каже: «Дякую, мені дуже приємно!». Замість похвали можна просто казати добрі слова.

Гра «Прес-конференція». Мета: розвивати навички ефективного спілкування, стимулювати бажання спілкуватися та взаємодіяти з іншими дітьми, а також у розв'язанні вміння ставити запитання на дану тему та підтримувати бесіду.

Хід гри. Всі діти групи беруть участь у грі. Вихователь вибирає тему, з якою діти добре знайомі. Наприклад: «Мій домашній улюбленець», «Мої іграшки», «Мої друзі» тощо. З учасників прес-конференції обирається "гість", який перебуває в центрі зали і відповідає на різні питання інших учасників. Якщо тема прес-конференції є "Мої друзі", то можна задати такі запитання: Чи маєш ти друзів? Скільки їх? З ким тобі цікаво дружити: з хлопчиками чи дівчатками? За що, на твій погляд, тебе люблять твої друзі? Які якості потрібні, щоб мати більше друзів? Як не можна робити зі своїми друзями? І так далі.

Гра «Автобус». Мета: формувати позитивні відносини між дітьми, розвивати комунікативні та творчі здібності, навчити дітей взаємодіяти один з одним, чергуючи різні види діяльності.

Матеріал: стільчики, кермо, ляльки, гроші, квитки, гаманці, сумка для кондуктора.

Хід гри. Для підготовки дітей до гри, вихователь задає їм таке запитання: "Хто з вас любить подорожувати?" Діти відповідають та розпочинають розмову, пропонуючи різні види транспорту (з них вони обирають автобус). Наступний крок підготовки до гри полягає в тому, щоб обіграти з дітьми іграшковий автобус. Для цього вони мають побудувати автобус, використовуючи дитячі стільці. Потім з

активніших дітей обирають водія та кондуктора, які беруть свої іграшкові атрибути. Пасажири займають свої місця в автобусі та починають уявно подорожувати. Кондуктор пропонує купити квитки. Гра може бути трохи ускладнена, наприклад, автобус зупиняється на уявних зупинках, і у пасажирів виникає мета поїздки, від якої залежать їх дії.

Гра «Царівна Несміяна». Мета: навчити дітей доброзичливо ставитись один до одного, навчити навичкам спілкування.

Хід гри. Дітей розподіляють на дві команди. Перша команда виконує роль Царівни Несміяни та її підданих. Їм потрібно залишатися серйозними, не сміятися і не виявляти жодного інтересу. Друга команда складається з веселих хлопчиків з дитячого садка, чия мета - розвеселити першу команду. Вони можуть стрибати, розповідати смішні історії, робити кумедні жести, але при цьому не торкатися учасників першої команди. Перед початком гри, вихователь може обговорити з дітьми, як погано сумувати, і як можна підтримати та пожартувати зі сумним товаришем.

Гра «Клубочок». Мета: розвивати комунікативні навички.

Матеріал: клубок ниток.

Хід гри. Діти формують півколо, з вихователем у центрі. Вихователь намотує нитку на свій палець і кидає клубок дитині, задаючи їй питання, наприклад, як її звуть, що вона любить, чого вона боїться тощо. Дитина, якій кидають клубок, повинна схопити його і намотати нитку на свій палець, відповідаючи на питання та задаючи питання наступному учаснику. Клубок передається тому, кому призначено питання. Якщо дитина не може відповісти, клубок повертається до ведучого.

Ця гра допомагає дітям побачити спільні зв'язки між ними, а вихователю визначити, які діти мають труднощі у спілкуванні. Вона особливо корисна для дітей, які мають обмежений досвід спілкування, а також може бути використана в групах, де учасники мало знайомі між собою. В ролі ведучого може бути як дитина, так і дорослий.

Коли всі учасники з'єднаються ниткою, вихователь привертає їх увагу до того, що люди мають певні подібності, які легко виявити, і що спілкування стає веселішим, коли є друзі поруч.

Гра «Хмарочос» навчить дітей домовлятися. Мета: розвивати вміння домовлятися, працювати у команді.

Матеріал: складний метр; 2-3 кубики на кожному дитині.

Хід гри. Діти формують коло, в центрі якого вони будуть будувати хмарочос. По черзі вони кладуть кубики і обговорюють, куди краще їх розмістити, щоб забезпечити стійкість хмарочоса. Якщо хоча б один кубик впаде, гра починається заново. Вихователь спостерігає за процесом будівництва і періодично вимірює висоту будівлі.

У цій грі вихователь виконує роль спостерігача. Він може втрутитися у процес гри лише у випадку, якщо виникає неконструктивний конфлікт, оскільки дітям потрібно навчитися знаходити спільну мову під час гри. В кінці гри вихователь може порівняти вежу з командною роботою, пояснюючи дітям, що дружба та вміння знаходити спільне рішення є основою, від якої залежить стійкість вежі та згуртованість групи.

Ігри для формування доброзичливого відношення між дітьми:

Гра «Руки знайомляться, руки сваряться, руки миряться». Мета – розвивати вміння висловлювати свої почуття та розуміти почуття іншої людини.

Хід гри. Діти утворюють пари і сидять навпроти один одного на відстані витягнутої руки, при цьому заплющують очі. Вихователь ставить перед ними завдання: «Заплющте очі і простягніть один одному руки. За допомогою рук спробуйте дізнатися про свого сусіда, а потім опустіть руки. Знову протягніть руки вперед і знайдіть сусіда, ваші руки зустрічаються, а потім опустіть їх. Руки знову шукають сусіда, для того, щоб помирися, вони приносять згоду, і вибачаються. Тепер ви стаєте друзями».

Гра «Долоня у долоні». Мета: розвиток комунікативних навичок, здобуття досвіду взаємодії в парах, подолання страху тактильного контакту.

Хід гри. Ця гра призначена для двох або більше гравців і вимагає таких пристроїв, як стіл, стільці, тощо. Діти утворюють пари і з'єднують свої руки, притискаючи праву долоню до лівої долоні одного з партнерів, а ліву долоню до правої долоні другого партнера. У такому з'єднаному стані вони повинні пересуватися по кімнаті, обходячи різні перешкоди, такі як стіл, стільці, ліжко, гора (зі стопкою подушок), річка (з розкладеним рушником або дитячою залізницею) і т.д. Для ускладнення гри можна дати завдання пересуватися стрибками, бігом, та навпочіпки. Важливо нагадати гравцям, що долоні не можна розтискати.

Ця гра є корисною для дітей, які мають труднощі у процесі спілкування, оскільки вона сприяє співробітництву та комунікації між партнерами.

Гра «Інтерв'ю». Мета: розвивати комунікативні навички, активний словник, вміння вступати у діалог.

Матеріал: стілець.

Хід гри. У цій грі обирається ведучий, а діти уявляють себе дорослими людьми. Вони стають на стільці і відповідають на запитання ведучого. Ведучий прохає кожну дитину назвати своє повне ім'я, розповісти, де і якою професією вона працює, чи має вона дітей, чим вона захоплюється та інші подібні речі.

На початку гри дітям важко ставити запитання, тому вихователь виконує роль ведучого, який пропонує приклад діалогу. Запитання можуть бути різними, але розмова повинна бути "дорослою". Гра спрямована на те, щоб діти познайомилися з тими, хто нещодавно приєднався до групи, та навчитися спілкуватися з сором'язливими дітьми.

Якщо діти мало знайомі між собою, правила гри можна змінити. Наприклад, дитина, яка спіймала м'яч, повинна назвати ім'я попереднього учасника, потім своє власне ім'я, а після цього ім'я дитини, якій вона кидає м'яч. Це допомагає створити більш активну взаємодію і допомагає дітям запам'ятати імена один одного.

Ігри наслідування дій:

Гра «Водій»

Хід гри. Вихователь розказує дітям вірш, додаючи відповідні дії, щоб діти повторювали за ним:

Постукав їжак у кабіну (виконайте постукування кулаком по столу):

«Гей, водію, як живеш?

Хочеш яблук та цукерок?

Хочеш бублик на обід?

Що ж ти пирхаєш, сопиш (пофиркайте, посопіть).

І не дивишся на мене (кільця з вказівних і великих пальців підносимо до очей)?»

Водій серйозно відповів (зробіть серйозне обличчя):

"Я дивлюсь лише на дорогу,

Бачиш, трамваєм я керую" (підніміть палець угору).

"Не відволікай мене, їжак" (погрозьте пальцем)!

Гра «Сонечко»

Хід гри. Діти та дорослий встають навпочіпки:

Вранці сонечко встає:

Вище-вище-вище (усі повільно піднімаються, простягаючи руки вгору).

Увечері, як втомлюється:

Нижче-нижче-нижче (знову опускаються, опускаючи руки).

Пташки - лисички

На дереві - пташки (підніміть руку вгору),

Під деревом - лисички (присідають),

На дереві листочки (підніміть руку вгору),

Під деревом - грибочки (присідають).

Вгору - вниз

Вгору - до неба (руки вгору, потягнутися, піднятися на носочки),

Вниз - до землі (сісти).

Вгору – до неба,

Вниз – до землі.

А тепер покружляли

І сіли на землю.

Щоб навчитися розгортати рольову взаємодію – рольовий діалог діти мають розіграти певні ігрові ситуації.

Ігри-ситуації. Мета - розвивати вміння вступати в розмову, обмінюватися почуттями, переживаннями, емоційно та змістовно висловлювати свої думки за допомогою міміки та пантоміміки.

1. Два хлопчики посварилися. Як їх помирити?
2. Дитина хоче позичити іграшку у іншої дитини. Як правильно попросити?
3. Твій друг дуже образився на тебе. Як попросити його про вибачення і помиритися?
4. Ти приходиш до нового класу або групи. Як представитися та познайомитися з іншими?
5. Ти втратив свою іграшку. Як запитати інших дітей, чи не знайшли вони її?
6. Ти приходиш до бібліотеки і хочеш попросити певну книгу у бібліотекаря. Як правильно це зробити?
7. Діти грають у цікаву гру. Як отримати запрошення до них? Як поводитися, якщо вони тебе не хочуть прийняти?
8. Якщо одна дитина не має іграшки, то ти повинен поділитися з нею.
9. Ти помічаєш, що дитина плаче. Як її заспокоїти?
10. Ти не вмієш зав'язувати шнурки на взутті. Як попросити товариша про допомогу?
11. Гості прийшли до тебе додому. Як ти представиш їх своїм батькам?
12. Після прогулянки ти голодний. Як ти скажеш мамі або бабусі про це?

Для закріплення комунікативних умінь використовуються наступні ігри та ігрові-ситуації:

«Добре слово». Мета: навчитися говорити одне одному добрі слова та компліменти.

Хід гри. Діти сідають у коло і беруть м'яку іграшку. По черзі кожен учасник гри говорить комплімент тому, хто знаходиться навпроти нього. Вихователь

починає, показуючи приклад. Дітям пояснюють, що на комплімент або добрі слова потрібно відповідати словом "дякую". Важливо допомагати тим, хто має труднощі зі словами. Для старших дітей гра ускладнюється: кожен учасник повинен сказати не лише свій комплімент, але й повторити всі попередні компліменти, які були вже висловлені.

Гра-вправа «Передай іншому». Мета: закріпити навички ввічливого спілкування з оточуючими.

Матеріал: біла грудочка з хутра.

Хід гри. Діти утворюють коло. Вихователь показує грудочку з хутра, яку діти повинні досліджувати: ретельно розглядати, доторкнутися, понюхати, погладити. Після цього вони використовують лагідні слова, щоб описати його властивості, такі як біленький, пухнастий, м'який, ласкавий тощо. Коли дитина передає грудочку сусідові, вона має бути ввічливою, передавати її в руки, дивитися товаришеві в очі і називати його лагідним ім'ям. Наприклад, "Анечка, будь ласка, візьми це. Дякую".

Гра "Кухарі". Мета: розвивати комунікативні навички та почуття приналежності до групи.

Хід гри. Діти формують коло, яке виступає у ролі "каструлі" або "миски". Потім вони обирають, хто буде "готувати" кашу, салат і компот. Кожна дитина придумує страву, яку вона буде зображувати: картопля, м'ясо, риба, салат. Вихователь називає складові страви. Дитина, чиє ім'я було назване, стає у коло, а потім наступна дитина бере її за руку і так далі. Гра завершується, коли всі діти опиняються всередині кола. Потім можна придумати нову страву для готування.

Гра «А я сьогодні ось такий!». Мета гри: навчити використовувати міміку та пантоміміку у спілкуванні.

Хід гри. Діти стоять у колі. Перший ведучий входить у коло і описує свій настрій або робить щось, використовуючи міміку. Наприклад, ведучий посміхається і розводить руки в сторони. Потім інші діти повторюють цей жест і міміку, називаючи: "Ганна Іванівна сьогодні така!" Послідовно кожна дитина входить у коло і показує, якими вони себе відчувають сьогодні. Гра продовжується, поки кожна дитина не вийде у коло і не покаже свій настрій.

«Секрет». Мета: формувати бажання спілкуватися з однолітками.

Матеріал: гудзик або маленька іграшка.

Хід гри. Всі учасники гри отримують маленькі предмети, такі як гудзик або маленька іграшка. Це їх "секрет". Вони утворюють пари і намагаються переконати один одного показати свій "секрет", при цьому використовуючи різні методи умовляння. Наприклад, вони можуть говорити компліменти, обіцяти частування або навіть сумніватися, що в кулачці щось є.

Гра «Ау!». Мета: розвивати інтерес до ровесників.

Хід гри. Кількість гравців в грі становить 5-6 осіб. Одна дитина стоїть спиною до всіх інших. Вона уявляє себе заблукавшою в лісі. Хтось з інших гравців кричить: "Ау!", а дитина повинна вгадати, хто саме її покликав.

Ця гра сприяє розвитку інтересу дітей один до одного та сприяє їхньому взаємному знайомству. Вона особливо корисна, коли діти ще не мають знайомства один з одним. Дитина, яка стоїть попереду, має подолати певну бар'єр у спілкуванні та преодоліти тривогу, яка може виникати у такій ситуації.

Ігрова вправа «Паровозик». Мета: розвиток групової згуртованості колектив, комунікативних здібностей, невербальне спілкування.

Хід гри. Ведучий розподіляє групу на трійки, кожна з яких складається з паровозу, пасажира та машиніста. Паровоз перебуває переді, йде першим з витягнутими вперед руками, пасажир стає за ним у середину і передає керування, а машиніст закриває трійку, тримаючи пасажира за плечі і керуючи поїздом.

Інструкція: пасажир та паровоз закривають очі. Машиніст керує своїм паровозом (обходить перешкоди), уникайте зіткнень з іншими поїздами та перешкодами. Під час вправи не можна говорити, треба слухати тілесні команди машиніста.

Підсумок: у процесі обговорення ми звертаємо увагу на те, наскільки спокійно було у ролі паровоза, який йде першим, але не знає, куди йде (адже у нього закриті очі, так само, як і у пасажира), наскільки можна довіряти машиністу та "пасажиру". Питаємо, яким було бути у ролі паровоза, пасажира або машиніста. Які відчуття у вас виникли? Чого вам не вистачало? Чи відчували ви затишок у кожній

з ролей? Хто відчував себе комфортно у ролі паровоза, машиніста або пасажира? (Слухаємо відповіді учасників).

Якщо "так" - поплескай, якщо "ні" - потопай. Мета: розвивати комунікативні вміння дітей.

Хід гри. Кількість гравців у грі може бути 2 або більше осіб. Вихователь називає пропозиції, на які діти повинні висловити свою оцінку та показати своє ставлення: якщо вони згодні, вони ляскають у долоні, якщо ні - топають ногами:

- «Саша відвідав бабусю і був так радий, що образився на неї»;
- «Сергій відібрав іграшку у Роми і побив його, і Рома посварився з ним»;
- «Каті дуже подобається Кирило, тому вона його вдарила».

"Давай поговоримо". Мета: розвивати комунікативні навички.

Хід гри. Педагог грає разом із дітьми у гру, яка починається словами: "Давайте поговоримо. Я хочу стати... (лисичкою, вовком, великим, маленьким, чарівником). Як ви вважаєте, чому?". Дитина робить передбачення, і в результаті вони починають розмову. В кінці можна запитати дитину, ким вона хоче стати, але не можна оцінювати її бажання або наполягати, щоб вона відповіла, якщо вона не бажає цього.

Також для розвитку та закріплення комунікативних навичок у дітей використовувалися сюжетно-рольові ігри.

Сюжетно-рольова гра «Гості». Мета: розвиток навичок спілкування, вміння використовувати власні здібності під час спільного вирішення завдань, а також формування навичок узгодження власних бажань з іншими у процесі спілкування.

Хід гри. Одна з учасниць виступає в ролі матері, а двоє або троє інших учасників є її дітьми. "Мама" повідомляє "дітям", що до них завітають гості і пояснює, як вони мають себе вести. Гості приходять вперше до їх будинку. Які фрази потрібно сказати при зустрічі? Як можна запропонувати чай? Які теми можна обговорювати за столом, а про що краще уникати? Учасники можуть змінювати свої ролі, а також до гри можуть бути додані нові персонажі, такі як батько, бабуся, дідусь та ін.

Сюжетно-рольова гри «Магазин». Мета: формувати навички культури поведінки у громадських місцях, виховувати дружні взаємини.

Матеріал: ваги, каса, гроші, цінники, сумки, гаманці, товари (одяг, продукти, фрукти, овочі та ін.), машина, обладнання для збирання.

Хід гри. У грі є різні ролі, зокрема директор магазину, продавці, касир, покупці, водій, вантажники та прибиральниця. Хід гри полягає у тому, що водій привозить товар машиною, вантажники його розвантажують, продавці розкладають товар на полицях. Директор відповідає за порядок у магазині, доглядає за своєчасним завезенням товару, здійснює замовлення на базі. Потім приходять покупці, яким продавці пропонують товар, показують його та зважують. Покупець оплачує покупку у касі, отримує чек. Касир здає гроші, пробиває чек і видає здачу та чек покупцеві. Прибиральниця займається прибиранням приміщення.

Гра передбачає такі ігрові ситуації: "В овочевому магазині", "У магазині одягу", "Продукти", "Тканини", "Сувеніри", "Кулінарія", "Книги", "Спорттовари". Після закінчення гри вихователь ставить питання: "Що ми сьогодні робили?" (діти відповідають), "Добре грали?" (діти відповідають), "Що найбільше сподобалося, а що не дуже?" Вихователь хвалить всіх, відзначає тих, хто відзначився, і дякує всім за цікаву та захоплюючу гру. Потім він просить розставити всі атрибути гри на місце.

Всі ці вправи та ігри спрямовані на розвиток навичок соціального взаємодії, встановлення контакту зі співрозмовником та формування доброзичливих стосунків між дітьми. Вони сприяють розвитку комунікативних навичок, емоційного інтелекту та соціальних компетенцій, що є важливими складовими для успішного соціалізації дітей у суспільстві.

Висновки до розділу 2

Гра відіграє провідну роль у діяльності дошкільника, оскільки вона має важливе значення для його подальшого психічного розвитку. Основою гри є уявна

ситуація, завдяки якій дитина вчиться мислити про реальні речі та виконувати реальні дії. Гра виникає з реального життя та розвивається відповідно до потреб дитини. Кожна гра є способом спілкування дитини з дорослими та іншими дітьми; вона є своєрідною школою співпраці, де дитина вчиться радіти успіху своїх однолітків та стійко переносити свої невдачі.

У гри існують закони розвитку, і кожен віковий етап відповідає певному етапові гри. Через постійний розвиток гри, дитина поступово досягає нового рівня усвідомлення світу предметів і взаємин між людьми.

Успішне формування гри залежить від того, наскільки педагог має розуміння психологічного змісту гри на кожному її етапі розвитку. Педагог, керуючи грою дітей, використовує методи, що сприяють розвитку мислення, мовлення, самостійності та творчості дитини. В грі, де моделюються взаємини між людьми та передаються норми поведінки, можна ефективно впливати на засвоєння дітьми простих моральних правил.

Правильне та послідовне керівництво дорослих дозволяє грі стати важливим засобом морального, інтелектуального та мовленнєвого розвитку дітей. Шляхом формування та розширення об'єктної та ігрової діяльності можна впливати на всі аспекти розвитку дитини.

Гра стимулює спілкування, що сприяє розвитку комунікативних навичок у дітей. Метою таких ігор є активізація мовленнєвої активності дитини, сприяння розвитку її мовних здібностей та спонукування до діалогу з іншими дітьми. Під час гри дитина розуміє себе як частину колективу, вчиться справедливо оцінювати дії та поступки своїх товаришів, а також свої власні. Гра відіграє важливу роль у формуванні соціальних зв'язків між дітьми та сприяє встановленню емоційного контакту між ними. Завдання, що базуються на ігровій діяльності, допомагають дітям розвивати мовлення, невербальні навички, соціальну взаємодію та творчість. Ігри сприяють активній участі дітей, стимулюють їхній інтерес та мотивацію до спілкування. Вони створюють природні умови для взаємодії, співробітництва та спільної діяльності, що сприяє формуванню комунікативних навичок.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Визначення рівня сформованості комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку

Експеримент проводився у КЗ «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №96 комбінованого типу Харківської міської ради». В експерименті брали участь 20 дітей, розділених на дві групи, контрольну та експериментальну (по 10 осіб у кожній групі).

Експеримент був проведений з метою визначення рівня міжособистісних взаємин у дітей дошкільного віку.

Завдання цього етапу включають:

- аналіз причин, що призводять до проблем комунікації у групі дітей молодшого дошкільного віку;
- розподіл дітей на контрольну та експериментальну групи;
- розробка плану роботи з розвитку комунікативних здібностей у дітей через ігрову діяльність для експериментальної групи.

Констатуючий експеримент складався з кількох етапів:

- Спостереження за діяльністю дітей під час сюжетно-рольової гри.
- Проведення діагностики «Два будиночка»
- Проведення методики «Драбинка»
- Проведення апперцептивного дитячого тесту (САТ)
- Аналіз продуктів діяльності людини.

Для аналізу міжособистісних відносин дітей та виявлення психологічного клімату в групі я провела спостереження за поведінкою та діяльністю дітей під час сюжетно-рольової гри. Для кожного учасника було створено протокол, в якому

відзначалися показники та ступінь виразності за такими параметрами: ініціативність, чутливість до дій однолітків та емоційне ставлення.

В результаті спостережень за поведінкою дітей перед, під час та після гри, були зроблені висновки про високий рівень дискомфорту в групі, напруженість у міжособистісному спілкуванні дітей, недостатню потребу у взаємодії з однолітками або нездатність знаходити спільну мову з ними, а також нездатність бачити та слухати одне одного. Особливо ці риси були помітні у 7 дітей.

Для проведення більш детального дослідження міжособистісних відносин дітей була використана методика "Два будиночка". Цей метод дозволив встановити ступінь популярності дитини серед однолітків та її становище в групі.

Для проведення цієї методики необхідно підготувати аркуш паперу, на якому зображено два будиночки. Один з них - великий, привабливий, червоного кольору, а інший - малий, непривабливий, чорного кольору. Ми показуємо дитині обидві картинки і кажемо: "Подивись на ці будиночки. У червоному будиночку є багато різних іграшок, книжок, а в чорному - немає іграшок. Уяви собі, що червоний будиночок належить тобі, і ти можеш запрошувати всіх, кого хочеш. Подумай, кого з твоєї групи ти запросив би до себе, а кого би поселив в чорний будиночок". Після цих інструкцій ми відмічаємо тих дітей, яких дитина вибирає для свого червоного будинку, і тих, кого вона хоче поселити в чорний будиночок. По завершенні розмови можна запитати дітей, чи хочуть вони поміняти когось місцями, чи не забули вони про когось.

Після аналізу отриманих даних тестування були зроблені наступні загальні висновки: в групі відсутня чітка соціометрична структура. Багато дітей отримали приблизно однакову кількість позитивних виборів (56%). Це свідчить про те, що доброзичливе ставлення однолітків розподіляється приблизно порівну між усіма членами групи. Очевидно, це свідчить про правильну стратегію виховання міжособистісних відносин і є найсприятливішим результатом. Також були випадки взаємних виборів дітей (38%), а також діти, які не отримали ні позитивних, ні негативних виборів (вони залишилися, якби, непоміченими своїми однолітками), і відкинуті діти, тобто діти, які переважно отримали негативні вибори (6%).

Результати дослідження підкреслили необхідність проведення тренінгів з формування навичок позитивного спілкування та ігрових вправ. Для подальшого дослідження, спрямованого на розвиток комунікативних навичок, була відібрана група з 10 дітей.

Методика "Драбинка" допомагає визначити особливості самооцінки дітей (загальне ставлення до себе) та їх уявлення про те, як їх оцінюють інші люди.

Опис методики: Методика проводилася індивідуально. Під час процедури дослідження дитина брала участь у розмові, використовуючи певну шкалу оцінок, на якій вона сама визначала своє місце і ймовірне місце, на яке її поставлять інші люди. Дитині давали листок з намальованими сходами і пояснювали значення кожної сходинки. Після цього запитували дитину та записували її відповіді.

Аналіз даної методики показав, що більшість дітей ставили себе на рівень "хороші" (4 дитини) або "дуже хороші" (1 дитина). Це свідчить про нормальну та адекватну самооцінку. Однак, були діти, які розташовували себе на нижніх рівнях (2 дитини). Це свідчить про негативне ставлення до себе, невпевненість у своїх силах, а також може бути пов'язане з ризиком розвитку неврозів та депресії. Ймовірно, батьки цих дітей не помічають їх або ставляться до них холодно, а оточуючі зовсім не помічають їх або недооцінюють.

Для дослідження структури особистості дитини було застосовано дитячий апперцептивний тест (САТ).

Опис методики: Дітям показували малюнки, на яких були зображені різні сцени: мавп'яча сім'я; лисенята, що біжать наввипередки; кенгуру з дитинчатами; зайчик, який лежить у ліжечку; тигр, що біжить за мавпою. Після показу кожної картинки казали: "Подивися на цей малюнок. Розкажи, будь ласка, про те, що тут відбувається". У процесі оповідання уточнювалася інструкція, дитину запитували про те, що передувало цій ситуації та як вона закінчиться, про те, які герої їй подобаються, а які ні. Малюнки представлялися по черзі, починаючи з першої. Перший малюнок ми аналізували разом з дитиною. По мірі розгортання оповідання ставилися додаткові питання, наприклад, що буде далі, хто ще подобається і т.д. Усі слова, які сказала дитина, були записані окремо на аркуші паперу.

При аналізі результатів я зосереджувалася на відповідності загального характеру оповіді до зображення на кожному малюнку. У розповідях дітей було помітно наявність вигаданих персонажів. У дітей спостерігалися ознаки тривожності, напруження та агресії. Деякі діти (3 особи) навіть не пов'язували своє оповідання з вмістом зображення. Наприклад, на малюнку з "зайчиком, що лежить у ліжечку" один з хлопчиків прокоментував, що зайчику страшно, його батьки покинули його і пішли гуляти на тривалий час.

Цей експеримент підтвердив, що діти справді переживають відчуття відстані та емоційної холодності у відносинах з батьками. Крім того, вони проявляють конкретні страхи, такі як бандити та собаки, а також виявляють ревності та виражають упертість.

Аналіз продуктів діяльності передбачає аналіз будь-якого процесу та продукту діяльності. В даному випадку використовувалися дитячі малюнки, які є творчим результатом і відображають сприйняття дитиною навколишнього світу та її символічне ставлення до нього.

Аналіз малюнків дітей дошкільного віку дозволяє дослідити різні аспекти їхньої психіки та виявити особливості їхніх взаємин. Цей аналіз надає можливість оцінити рівень оволодіння графічними навичками, розвитку творчої уяви, а також комунікативних навичок та інших аспектів їхнього розвитку. Порівнюючи малюнки, ми можемо зрозуміти, як діти сприймають світ навколо себе, як вони виражають свої емоції та думки через мистецтво. Крім цього, аналіз малюнків може також допомогти виявити певні проблеми чи труднощі, з якими дитина може зіткнутися у процесі свого розвитку.

Процедура проведення: На одному занятті дітей було попрошено створити малюнки на вільну тему. Діти з великим задоволенням виконували це завдання.

Оцінка проведення методики: У дітей, які демонстрували активні комунікативні здібності, на їхніх малюнках було помітно велику кількість персонажів та загалом позитивний настрій. Більшість дітей представили цікаві, яскраві малюнки зі смисловим навантаженням. Однак, у дітей, у яких комунікативні навички не були настільки розвинені, персонажі на малюнках були

малочисельними та іноді агресивними, колірна гамма була обмеженою, і часто ці малюнки не несли смислового навантаження. Таких дітей становило 40% від загальної кількості. Отже, 60% дітей з групи легко сприймають світ і мають суспільну спрямованість.

Дослідження за проведеними методиками занесемо до таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Діагностика комунікативних здібностей дітей дошкільного віку на констатуючому етапі експерименту у %

Методики дослідження	Експериментальна група			Контрольна група		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Методика «Два будиночка»	0	50	50	30	60	10
Методика «Драбинка»	10	60	30	10	80	10
Дитячий апперцептивний тест (САТ)	20	40	40	30	50	20
Аналіз продуктів діяльності людини	40	40	20	60	40	0

З наведеної таблиці видно, що результати проведених методик виявляють значні відмінності. Діти з контрольної групи проявили вищий рівень комунікативних навичок, середній рівень розвитку комунікативних навичок також спостерігається у дітей контрольної групи, тоді як діти з експериментальної групи мають помітні проблеми з комунікацією, що підтверджує проведену діагностику. Для наглядності, всі ці дані можна відобразити на діаграмі (див. рис.3.1).

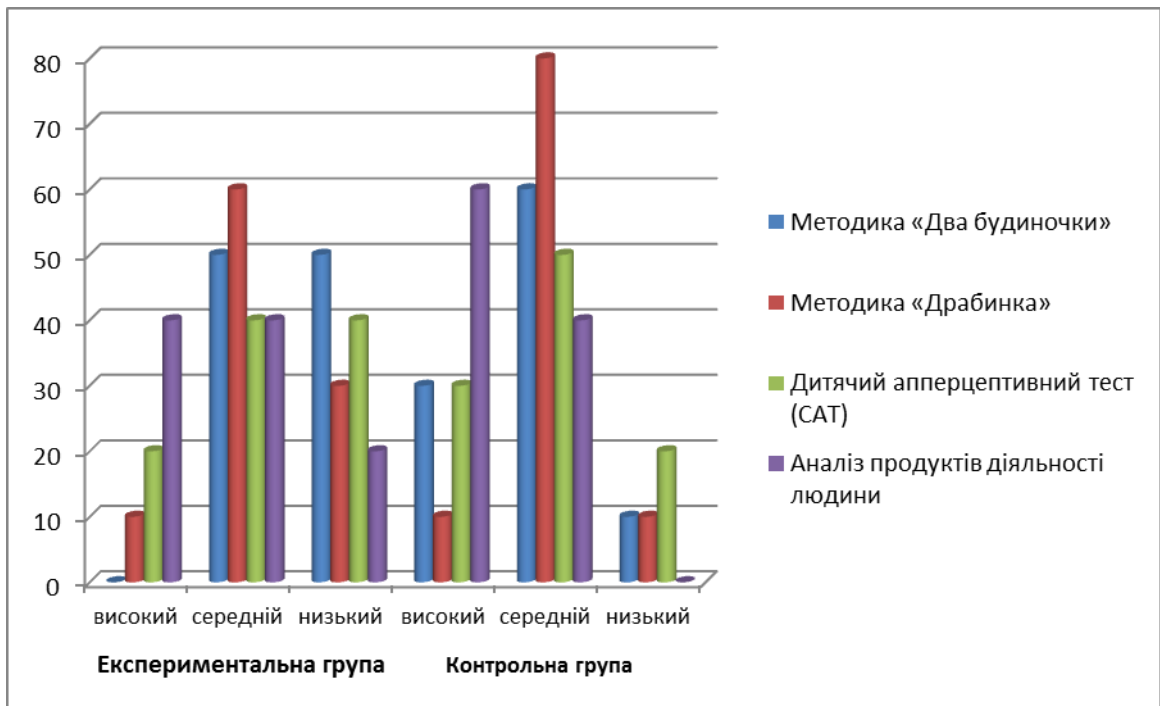

Рис. 3.1. Діаграма комунікативних умінь молодших дошкільнят в експериментальній та контрольній групах на констатуючому етапі експерименту, %

Аналіз даних, отриманих у результаті проведеного дослідження на стадії констатуючого експерименту, дозволив чітко спланувати наступний етап роботи, враховуючи індивідуальні особливості дітей, їх внутрішньосімейний стан та скоординувати його напрямок на розвиток комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

3.2. Перевірка ефективності психолого-педагогічної методики формування комунікативних навичок у дошкільників засобами ігрової діяльності

Після практичного застосування запропонованої психолого-педагогічної методики формування комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку був проведений контрольний експеримент. Для перевірки ефективності використовувалися ті самі чотири методики, як і для першого експерименту:

методика "Два будиночка", методика "Драбинка", Дитячий апперцептивний тест (САТ) і Аналіз продуктів діяльності людини.

У дослідженні взяло участь 20 дітей, з них 10 осіб у контрольній групі і 10 осіб у експериментальній групі.

Основною метою експерименту було перевірити, чи є підстави для твердження, що словесні ігри мають вплив на розвиток комунікативних навичок у дітей дошкільного віку (3-4 роки).

Завдання експерименту:

- провести повторну діагностику, використовуючи обрані методики як у груповому, так і у індивідуальному порядку;
- провести аналіз отриманих результатів діагностики;
- зробити висновки щодо ефективності застосування ігрового методу в розвитку комунікативності дітей дошкільного віку.

Результати діагностики комунікативних здібностей дітей дошкільного віку занесені до таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Діагностика комунікативних здібностей дітей дошкільного віку на контрольному етапі експерименту у %

Методики дослідження	Експериментальна група			Контрольна група		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Методика «Два будиночка»	20	50	30	40	50	10
Методика «Драбинка»	10	80	10	10	80	10
Дитячий апперцептивний тест (САТ)	40	50	10	30	60	10
Аналіз продуктів діяльності людини	40	60	0	40	50	10

З аналізу наданої таблиці випливає, що показники у експериментальній групі суттєво змінилися порівняно з результатами констатуючого етапу. Так, за методикою "Два будиночка" у експериментальній групі 20% дітей показали високий рівень, 50% - середній рівень, а 30% - низький рівень (у констатуючому етапі ці показники були іншими: 0% високого рівня, 50% середнього рівня та 50% низького рівня). Це свідчить про значне покращення результатів. У контрольній групі спостерігається дещо інша динаміка: показники високого рівня збільшилися (з 30% на констатуючому етапі до 40% на контрольному), показники середнього рівня зменшилися (з 60% на констатуючому етапі до 50% на контрольному), а показник низького рівня залишився незмінним - 10% на обох етапах.

Також варто зазначити, що методика "Драбинка" виявила якісні зміни у експериментальній групі. Початкова оцінка показала, що 10% дітей мали високий рівень, 60% - середній, а 30% - низький. Тоді як на контрольному етапі ці показники зазнали змін: 10% дітей продемонстрували високий рівень, 80% - середній, а 10% - низький. Це свідчить про значне покращення в самооцінці дітей. В контрольній групі були виявлені трохи інші дані: 10% дітей мали високий рівень, 80% - середній, а 10% - низький. Контрольна діагностика не показала змін у цих показниках.

Дитячий апперцептивний тест також виявив позитивні зміни в експериментальній групі. На початковому етапі експерименту 20% дітей виявили високий рівень, 40% - середній, а 40% - низький. Однак, на контрольному етапі спостерігається значне покращення цих показників: 40% дітей показали високий рівень, 50% - середній, а 10% - низький. Щодо контрольної групи, на початковому етапі констатуючої діагностики 30% дітей проявили високий рівень, 50% - середній, а 20% - низький. Але на контрольному етапі експерименту контрольна група показала лише незначну динаміку: 30% дітей виявили високий рівень, 60% - середній, а 10% - низький рівень.

Також можна спостерігати позитивні зміни в аналізі продуктів діяльності людини, зокрема дитячих малюнків, в експериментальній групі. На початковому етапі 40% дітей показали високий рівень, 40% - середній, а 20% - низький. Тоді як

на контрольному етапі спостерігається покращення: 40% дітей показали високий рівень, 60% - середній, а 0% - низький. У контрольній групі ситуація трохи відрізняється: на початковому етапі 60% дітей виявили високий рівень, 40% - середній, а 0% - низький. А на контрольному етапі спостерігається погіршення: 40% дітей показали високий рівень, 50% - середній, а 10% - низький рівень.

Отже, отримані результати дослідження демонструють, що використання ігрового методу дійсно впливає на розвиток комунікативних навичок у дітей дошкільного віку. Мета та завдання, сформульовані у вступі, були досягнуті.

Висновки до розділу 3

У дітей взаємини з оточуючими формуються під час різних видів діяльності. Якщо дитина має можливість задовольнити свою допитливість і потребу в особистісному спілкуванні з дорослими та однолітками, вона розвиває почуття довіри до людей навколо та має багато соціальних контактів. Але якщо потреба у спілкуванні не задовольняється достатньо, у дитини можуть виникнути почуття недовіри до дорослих та однолітків, вона може обмежувати свої контакти. У таких випадках проблеми взаємин можуть виникнути у менш активних дітей або у тих, хто переходить до старшої групи з родини і не має досвіду спілкування в колективі. Ці діти можуть бути невпевненими, рідко брати участь у іграх і не вміти задовольнити свою потребу у спілкуванні. Це може призвести до формування негативних рис характеру, почуття вразливості та відкинутості. В результаті може виникнути різке зниження самооцінки, замкнутість або, навпаки, агресивність та конфліктність.

Згідно з психологами, комунікативні здібності є унікальними психологічними характеристиками особистості, які впливають на успішність її взаємодії з іншими людьми та здатність до гармонійного спілкування.

Комунікація з дітьми та їх взаємодія є необхідними умовами для психологічного розвитку дитини. Маючи знання про особливості взаємин між

дітьми в дитячому садку і труднощі, що виникають у цьому процесі, можуть значно полегшити дорослим організацію виховної роботи з дошкільниками.

На основі аналізу отриманих результатів використання психолого-педагогічної методики, спрямованої на формування комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності, можна зробити висновок про її успішне застосування. Запропонована методика сприяла розвитку у дітей умінь і навичок спілкування, таких як:

- уміння виражати свої думки та почуття;
- уміння слухати інших дітей;
- уміння узгоджувати свої дії з діями інших дітей;
- уміння вирішувати конфлікти мирним шляхом.

Таким чином, психолого-педагогічна методика формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності є ефективним способом розвитку у дітей умінь і навичок спілкування, які необхідні їм для успішного навчання в школі та в житті.

ВИСНОВКИ

Сучасна дошкільна освіта спрямована на гуманістичний підхід до дитини, розглядаючи її як розвиваючуся особистість, яка потребує розуміння та поваги до своїх інтересів і прав. Розвиток дошкільника є неперервним і цілісним процесом. Для оцінки успішності розвитку дитини та виявлення труднощів, з якими вона зіткнулася у процесі здобуття соціального досвіду та розуміння свого місця у суспільстві, важливим є кваліфікований підхід до вивчення досягнень дитини. У цьому контексті особливо важливою стає проблема взаємодії дошкільнят зі своїм соціальним оточенням.

В останні часи педагоги та батьки все більше занепокоєні тим фактом, що багато дошкільнят зазнають серйозних труднощів у спілкуванні з оточуючими, особливо з однолітками. Такі діти не виявляють ініціативи у звертанні до інших людей, а іноді, навіть соромляться відповідати, коли до них звертаються. Вони не можуть підтримувати і розвивати встановлені контакти, не вміють узгоджувати свої дії з партнерами у спілкуванні або адекватно виражати свою симпатію та співпереживання, і тому часто конфліктують або віддаляються від інших. Діти, які мало спілкуються з однолітками і не можуть привернути їхню увагу або зацікавити їх, почуваються вразливими та знехтуваними. Це може призвести до раптового зниження самооцінки, збільшення боязкості в соціальних контактах та замкнутості. Водночас, вміння комунікувати та встановлювати контакти з іншими людьми є важливою складовою самореалізації та успіху у різних сферах життя, а також розвитку соціальних навичок та адаптації до оточуючого середовища. Ми повинні допомогти дитині встановити позитивні взаємини з оточуючими, щоб цей аспект не став перешкодою на шляху її особистісного розвитку. Формування цих навичок є важливою передумовою для нормального психічного розвитку дитини і одним із основних завдань підготовки її до майбутнього життя.

Моя кваліфікаційна робота була присвячена проблемі розвитку комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку в дошкільному закладі за допомогою ігрової діяльності. Актуальність цієї теми пов'язана з тим, що

на цьому етапі дошкільного віку гра є провідним видом діяльності. Гра сприяє розвитку всіх когнітивних процесів у дитини. Цей вид діяльності допомагає дитині найповніше розкрити себе і виразити свої особистісні якості, включаючи комунікативні навички взаємодії. Також, для вибору теми дослідження були враховані аналіз змісту та потенціалу розвитку комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку з використанням ігрових методів. Додатковим мотивом була недостатня розробленість цієї проблеми в педагогіці та психології.

У зв'язку з актуальністю проблеми, основною метою дослідження було теоретично обґрунтувати та експериментально підтвердити ефективність використання ігрових технологій для формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

Об'єктом дослідження даної роботи є процес формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

На основі аналізу теоретичних джерел було проведено наукове обґрунтування сутності та особливостей комунікативних навичок у дітей дошкільного віку. В результаті цього були виділені основні педагогічні прийоми та методи, які сприяють формуванню комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

Також були обґрунтовані потенційні можливості ігрових технологій як оптимального психолого-педагогічного засобу для формування комунікативних навичок. У ході дослідження було підібрано та використано комплекс психолого-педагогічних діагностичних методик для визначення початкового рівня розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

Крім того, було розроблено комплекс ігрових вправ, спрямованих на формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку. Здійснено експериментальне дослідження з метою перевірки ефективності застосування ігрових технологій для формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку.

Аналіз результатів дослідження показав, що використання ігрових методів сприяло розвитку організаторських умінь та навичок, поліпшенню різних форм і

видів спілкування, а також розвитку комунікативних навичок у дітей молодшого дошкільного віку. Вони встановили позитивні взаємини з однолітками, проявили комунікативні вміння та навички, виявили потребу в турботі та прийнятті з боку інших людей, а також бажання бути зрозумілими та прийнятими. Ці результати свідчать про те, що психолого-педагогічна методика, яка була застосована, сприяла розвитку комунікативних навичок у дітей молодшої дошкільної групи у взаємодії з однолітками. Отже, під час успішно організованої педагогічної діяльності у дітей розвиваються й формуються комунікативні навички. Зокрема, діти освоюють правила етикету, вивчають засоби спілкування та розумно їх використовують, навчаються взаємодії, емпатії, партнерського діалогу, співпраці, вмінню досягати домовленості та працювати у парах, адекватним способом вирішувати конфліктні ситуації та емоційно сприймати співрозмовника.

Отримані результати теоретичного дослідження та експериментальної роботи підтвердили висунуту гіпотезу, покладену в основу даного дослідження про те, що застосування ігрових технологій підвищить рівень розвитку комунікативних навичок взаємодії з однолітками в дітей дошкільного віку.

Слід зазначити, що робота з розвитку комунікативних навичок у дітей даної вікової групи ще не завершена і потребує додаткового вдосконалення. Вихователі повинні приділяти особливу увагу цьому аспекту та активно працювати над удосконаленням ігрових методів, які сприятимуть розвитку комунікативних здібностей дітей. Важливо, щоб вихователі розуміли важливість цього процесу та використовували ефективні педагогічні підходи для стимулювання комунікативного розвитку у дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богуш — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” / М-во освіти і науки України, акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
3. Вашуленко М. Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності / М. Вашуленко // Дитячий садок. – 2004. – № 20. – 11 с.
4. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. К. : Центр учбової літератури, 2011. – 112 с.
5. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей. Вид. 2-ге, допов. К. : Слово, 2015. – 256 с.
6. Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей / А. Гончаренко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 7. – 15 с.
7. Денисенко О.І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. - Черкаси: ЧОПООП ЧОР, 2012. – 32 с.
8. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко (та ін.). – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
9. Дитина в дошкільні роки: Програма розвитку, навчання та виховання дітей. - 2-ге видання. - Запоріжжя: ТОВ «Ліпс» ЛТД, 2004. – 268 с.
10. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посіб. /Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, І.М. Біла та ін.; за ред. Т.О. Піроженко; Нац. акад. пед. Наук України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. Київ – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 272 с.
11. Дудкевич Т.В. Дошкільна психологія. Центр учбової літератури, 2007. – 392 с.
12. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психологічний та лінгвістичний аспекти: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Калмикова Л.О. – К.: НМЦВО, 2003. – 300 с.

13. Карасьова К.В. Ігровий простір дитини. К. : Шкільний Світ, 2011. – 128 с.
14. Кожевникова Т. Школа педагогічної майстерності: Мовленнєвий розвиток дошкільнят / Т. Кожевникова // Дошкільнє виховання. – 2004. – № 12. – 9 с.
15. Лисенко, Н. В. Педагогіка українського дошкілля : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. : у 3 ч. Ч. 2 / Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста. – Київ : Слово, 2010. – 360 с.
16. Лисенко, Н. В. Педагогіка українського дошкілля : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. : у 3 ч. Ч. 3 / Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста, Н. Б. Лазарович. – Київ : Слово, 2016. – 376 с.
17. Логвинчук С. Л. Дидактичні ігри, вправи, завдання: розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 191 с.
18. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – 2-ге вид., випр. і доп. – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
19. Луценко І. Культура мовленнєвого спілкування: зміст і методи роботи: розвиток мовлення / І. Луценко // Дошкільнє виховання. – 2004. – № 5. – 10 с.
20. Педагогічна майстерність : підручник / за ред. І. Зязюна. – 2-ге вид., допов. переробл. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с
21. Передшкільна освіта в педагогічному вимірі В. О. Сухомлинського : монографія / Т. М. Степанова, О. С. Соколовська, О. С. Трифонова [та ін.] ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського ; за заг. ред. Т. М. Степанової. – Київ : Слово, 2016. – 296 с.
22. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника / Піроженко Т.О. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 152 с.
23. Піроженко Т.О., Ладивір С.О., Карасьова К.В., Соловійова Л.І. Методологічні основи вивчення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку. Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ : ГНОЗІС, 2016. – 332 с.
24. Поніманська, Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська. – Київ : Академвидав, 2008. – 456 с.

25. Тарасенко Г.С. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти :навчально-методичний посібник К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 320 с.

26. Улюкаєва, І. Г. Історія дошкільної педагогіки : підручник / Ірина Улюкаєва. – Київ : Слово, 2016. – 424 с.

27. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навчальний посібник для студ. пед. навч. закл. спец. "Дошкільне виховання" / упоряд.: З. Н. Борисова, В. У. Кузьменко ; за заг. ред. З. Н. Борисової. – Київ : Вища шк., 2004. – 511 с.

28. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посіб. /Т.О. Піроженко, Л.І. Соловійова та ін.; [за ред. Т.О. Піроженко]. Київ : Видавничий дім «Слово», 2016. – 248 с.

29. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл. К. : Вища школа, 2004. – 207 с.

30. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П.Аксьонова, А.М.Аніщук, Л.В.Артемова; наук. кері. О.Л.Кононко.-Київ: ТОВ «МЦФЕР- Україна», 2019. – 488 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика "Два будиночка"

В дошкільному закладі використовується методика "Два будиночка" розроблена Вандвіком Екбладом. Згідно з цією методикою, результати тестування мають бути аналізовані з урахуванням кількості персонажів у двох будиночках.

Для кожного вихованця обчислюються позитивні та негативні бали, що відповідають кількості розміщених ним осіб у чорному або червоному будиночку. З меншого значення віднімають більше значення. Перевага надається знаку числа, що переважає.

Інтерпретація результатів залежно від набраної кількості балів:

Від +4 бали: Діти з привабливою зовнішністю та впевненістю в собі, зазвичай, набирають цю кількість балів. Вони виступають як лідери у колективі та під час ігор.

Від +1 до +3 балів (сума з плюсів): Цим дітям подобається грати та спілкуватися зі стабільним оточенням або одним другом. Вони майже не вступають в конфлікти та є лідерами невеликої локальної групи.

Від -2 до +2 балів (сума з плюсів та мінусів): Ці діти є комунікабельними, активними та люблять рухливі ігри. Вони часто конфліктують та сваряться. Можуть легко образитися, але й швидко забувають образи.

0 балів (відсутність мінусів і плюсів): Цих дітей можна охарактеризувати як непомітних. Вони більш воліють грати самостійно і не виявляють бажання спілкуватися зі своїми однолітками.

-1 і нижче: Цих дітей можна охарактеризувати як вигнанців. Вони часто мають помітні фізичні недоліки і можуть демонструвати ознаки психозу. Такі діти відносяться негативно до інших дітей в закладі.

Методики "Драбинка"

Для проведення діагностики дітей за допомогою методики "Драбинка" необхідно:

1. намалювати сім сходинок;
2. підготувати вирізані фігурки хлопчика та дівчинки;
3. олівець;

Інструкція: Дорослий просить дитину розмістити фігурки на певних сходинках, пояснює умови тестування:

- найкращі діти розміщуються на верхній сходинці;
- добрі діти розміщуються на середніх сходинках (друга та третя);
- діти, які не є поганими, але й не є хорошими, розміщуються на четвертій сходинці;
- погані діти розміщуються на останніх сходинках (п'ятій та шостій).

Після проведення тестування результати обробляються і робляться висновки.

Кожна сходинка має свою інтерпретацію:

- перша сходинка свідчить про завищену самооцінку. Для дітей це є нормальним явищем, оскільки їм складно аналізувати свою особистість. Батьки часто заохочують їх, говорячи: "Ти кращий за інших дітей". Вірячи думці своєї родини, малюк обирає верхню сходинку;
- друга і третя сходинки вказують на адекватну самооцінку. Діти розуміють, що займають цю позицію завдяки своїй взірцевій поведінці, допомозі батькам, доброзичливому ставленню до оточуючих та позитивній оцінці своїх дій;
- четверта сходинка є нормою і свідчить про трохи занижену самооцінку.

Дитина займає цю позицію через проблеми у взаєминах з людьми, які він вважає головними. Мати осуджує, а вихователь хвалить за взірцеву поведінку. Тому дитина не може однозначно дати відповідь;

– п'ята та шоста сходинка вказують на низьку самооцінку. Важливо враховувати фактори, які можуть спотворювати результати. Тестування може бути проведене після недавнього конфлікту, коли дитина відчуває вину. Ймовірно, після кількох днів малюк може надати протилежні відповіді. Вихователь повинен провести розмову, щоб встановити, чи є ця оцінка тимчасовою. Можливо, є причини, які змушують дитину відчувати себе "поганою";

– сьома сходинка свідчить про критично низьку самооцінку. У дитини виникає емоційний стрес, він постійно стикається з критикою вихователів та родини, неприйняття з боку однолітків. Цим дітям необхідна психологічна підтримка.

Дитячий апперцептивний тест (САТ)

Аналіз результату САТ вимагає інтерпретації історій або сценаріїв, створених дитиною. Дослідники оцінюють зміст, емоційний тон, використані символи, конфлікти та інші аспекти, які можуть вказувати на певні психологічні аспекти дитини.

Результати аналізу допомагають зрозуміти особливості особистості дитини, виявити можливі проблеми або труднощі, що можуть впливати на її психологічний розвиток. На основі цих висновків можуть розроблятися рекомендації та стратегії для подальшої підтримки та виявлення потреб дитини.

Оцінка рівнів розвитку комунікативних здібностей та умінь у дітей дошкільного віку:

Високий рівень комунікативних навичок характеризується тим, що дитина охоче й активно спілкується з іншими дітьми, пропонує ідеї для ігор. Вона доброзичливо ставиться до своїх однолітків, правильно реагує на яскраво виражені емоційні стани. Дитина здатна самотійно проявляти співчуття. Переважаючий емоційний фон позитивний. Вона високочутлива до впливу своїх ровесників і з радістю реагує на їхню ініціативу, активно усвідомлює їх ідеї та дії. Дитина проявляє високу ініціативність, активно залучаючи інших дітей до своїх дій та пропонуючи різноманітні способи взаємодії.

Середній рівень комунікативних навичок характеризується тим, що дитина мирно грає поруч з іншими дітьми. Вона вступає в спілкування щодо іграшок та ігрових дій. Дитина зберігає переважно позитивний настрій. Переважаючий емоційний фон є нейтрально-професійним. Дитина має середню чутливість до впливу ровесників: не завжди реагує на пропозиції ровесників. Щодо ініціативності, вона є середньою: дитина часто сама проявляє ініціативу, але не буває наполегливою.

Низький рівень комунікативних навичок характеризується тим, що дитина виражає недовіру та страх у спілкуванні. Вона має проблеми зі стабільністю в ігровому спілкуванні: дружні стосунки змінюються на конфлікти та спроби відібрати іграшки у інших дітей. Контакти з однолітками недовготривалі. Загальний емоційний стан дитини нестійкий: спокійний стан чергується з плачем та негативними проявами щодо ровесників. Переважаючий емоційний настрій є негативним. Чутливість до впливу ровесника відсутня: дитина не реагує на пропозиції ровесників. Ініціативність також відсутня: дитина не проявляє жодної активності, грає самотужки або пасивно слідує за іншими.

Результати спостережень фіксувалися в таблиці, де поруч з іменем кожної дитини з контрольної та експериментальної групи відмічався її рівень комунікативних навичок за кожним критерієм, які проявляла дитина в ігровій діяльності.

	Ім'я дитини	Результат							
		Констатууючий експеримент				Контрольний експеримент			
		Два будиночка	Драбинка	С А Т	АПДЛ	Два будиночка	Драбинка	С А Т	АПДЛ
Е к с п е р и м е н т а л ь н а г р у п а	Тимур Ж.								
	Аліса Є.								
	Ян Д.								
	Аріна Ж.								
	Аліса О.								
	Тимофій К.								
	Святослав П.								
	Анастасія Ж.								
	Вероніка К.								
	Кирило Р.								

Продовження табл.

